

CONFERINȚELE ACADEMIEI ROMÂNE

Ciclul LIMBA ROMÂNĂ ȘI RELAȚIILE EI CU ISTORIA
ȘI CULTURA ROMÂNILOR

BIBLIA DE LA BLAJ (1795), MOMENT DE REFERINȚĂ ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Niculina Iacob

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

*BIBLIA DE LA BLAJ (1795), MOMENT DE REFERINȚĂ
ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ*

DE PROF. DR. IACOB

*BIBLIA DE LA BLAJ (1795), MOMENT DE
ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ*

CONFERINȚELE ACADEMIEI ROMÂNE

Ciclul LIMBA ROMÂNĂ ȘI RELAȚIILE EI CU ISTORIA
ȘI CULTURA ROMÂNILOR

NICULINA IACOB

***BIBLIA DE LA BLAJ (1795), MOMENT DE
REFERINȚĂ ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ***

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2004

Conferința a avut loc în Sala de consiliu a Academiei Române, la 3 iulie 2003.

Copyright©Editura Academiei Române, 2003.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

RO – 050711, București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
Tel. (4021) 411 90 08, (4021) 410 32 00, fax (4021) 410 39 83

e-mail: edacad@ear.ro

Internet: www.ear.ro

Redactor: ADRIANA GRECU
Tehnoredactor: SOFIA MORAR

Bun de tipar: 21.01.2004. Format: 16/70×100.
Coli de tipar: 2,25.

ISBN 973 – 27 – 1002 – 0

Conferința a avut loc în Sala de consiliu a Academiei Române, la 3 iulie 2003.

Copyright©Editura Academiei Române, 2003.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

RO – 050711, București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
Tel. (4021) 411 90 08, (4021) 410 32 00, fax (4021) 410 39 83

e-mail: edacad@ear.ro

Internet: www.ear.ro

Redactor: ADRIANA GRECU
Tehnoredactor: SOFIA MORAR

Bun de tipar: 21.01.2004. Format: 16/70×100.
Coli de tipar: 2,25.

ISBN 973 – 27 – 1002 – 0

BIBLIA DE LA BLAJ (1795), MOMENT DE REFERINȚĂ ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Traducerea și tipărirea *Bibliei* reprezintă rezultatul unor acumulări cantitative și al unor salturi calitative în cele mai diverse planuri ale vieții sociale, prioritate având cultura. Este concludent în acest sens faptul că *Biblia de la București* s-a realizat în plin umanism românesc, în vreme ce, un secol mai târziu, în Blajul iluminist prindeau viață, la interval de 30 de ani, două traduceri integrale ale textului sacru în limba română: o traducere după *Vulgata* latină, a episcopului unit Petru Pavel Aron, la 1760, rămasă în manuscris, și una după *Septuaginta*, realizată de Samuil Micu și tipărită în 1795¹. După ce fuseseră depășite toate barierele începutului, sarcina generațiilor următoare era doar aparent mai ușoară, pentru că a înnoi și a îndrepta traducerea dintâi erau responsabilități tot atât de împovărătoare.

În orice spațiu etnolingvistic, întâia traducere a *Bibliei* devine text de referință pentru toate întreprinderile viitoare. Fiecare nouă traducere a textului sacru în limba română a însemnat înnoire și îndreptare, prin urmare, un salt în ceea ce privește transpunerea în românește a *Bibliei*, dar și o nouă treaptă în devenirea limbii literare. Cei care își propuneau o astfel de acțiune erau preocupați ca noua lucrare să pună în valoare prefacerile săvârșite în limbă până la momentul respectiv și, la rândul ei, să se impună ca un moment decisiv în devenirea limbii române literare.

Dacă ne raportăm la prima traducere integrală a textului sacru în limba română, atunci limba *Bibliei* „s-a făcut” pe teren românesc la 1688, *Biblia de la București* reprezentând pentru cultura noastră un monument de limbă literară. Dar până la această dată fuseseră traduse și tipărite în limba română multe texte religioase, toate constituindu-se într-un exercițiu *sine qua non* pentru a face din limba română o limbă de cultură, capabilă să permită traducerea integrală a unui text atât de complex și de o asemenea amploare.

Cele mai multe texte religioase s-au tradus la început în Transilvania, fapt care a și condus la opinia exagerată, potrivit căreia realizarea lor s-ar fi datorat exclusiv influenței unor factori externi, mai exact acțiunii protestante (luterane și calvine), și, ca urmare, aceste traduceri nu ar trebui avute în vedere când e vorba despre începutul activității oficiale de traducere și tipărire a textelor religioase în limba română. Că factorii interni au jucat un rol important în introducerea limbii române în scris este indubitabil, dar aceasta nu înseamnă să contestăm rolul pe care l-au avut factorii externi, mai ales că însuși procesul de introducere a limbii române în scris trebuie pus pe seama interacțiunii factorilor interni și externi. Împrejurările externe favorabile au fost pentru români ocazia de a pune în practică o idee, care nu trebuia preluată neapărat de la curentele reformatoare: învățătura lui Dumnezeu să se

¹ Textul a fost reeditat în anul 2000: *Biblia de la Blaj (1795)*, ediție jubiliară. Cu binecuvântarea Î.P.S. Lucian Mureșan, mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma, 2000 (ediție realizată sub înaltul patronaj al P.S. Virgil Bercea, episcopul Eparhiei Române Unite de Oradea, și sub egida științifică a Academiei Române, Institutul de Istorie – Cluj-Napoca).

dea fiecăruia în limba lui. Este însă aici și o dovadă a faptului că românii se sincronizau astfel cu spiritul veacului.

Așadar, marile realizări ale veacului al XVII-lea nu au apărut pe un loc gol. În privința raportului dintre *Biblia de la București* (1688) și traduceri românești mai vechi din *Sfânta Scriptură*, opiniile formulate converg, în general, considerând această lucrare drept o sinteză a eforturilor de traducere de un secol și jumătate, dar s-au exprimat și puncte de vedere potrivit cărora nu ar exista o legătură între inițiativa spătarului Miclescu de a traduce *Vechiul Testament* și tradiția anterioară de traducere a cărților religioase². Am avansat numele spătarului Miclescu fără precizări preliminare, fiind acum cvasiunanim recunoscut faptul că marele umanist moldovean este autorul traducerii integrale a *Vechiului Testament*, text folosit pentru realizarea mării întreprinderi tipografice de la 1688.

Nu se cunoaște încă foarte exact perioada în care spătarul a realizat această traducere³; de asemenea, nu se știe cu certitudine cui a aparținut inițiativa îndeplinirii unui asemenea act de cultură⁴ și nici în ce împrejurări textul spătarului a

² Vezi V. Căndea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, p. 119–121). Aceasta respinge ideea existenței vreunor legături între inițiativa spătarului Miclescu și tradiția traducerii cărților religioase, de până în acel moment. Concluzia la care ajunge V. Căndea este că „Miclescu a tradus cel dintâi și în întregime *Vechiul Testament* în limba română. El a dat o traducere nouă, cu totul deosebită ca scopuri, metodă și efort de traduceri parțiale anterioare” (p. 121), rupând astfel lanțul traducerilor anterioare, dar aceasta nu e de natură să conteste ideea de continuitate și valorificare a eforturilor depuse anterior de oamenii de cultură români, clerici și laici, pentru a transforma limba română într-un suport adecvat, singurul firesc, de altfel, al culturii române.

³ Într-o însemnare din 1723 a mitropolitului Gheorghe al Moldovei (cf. Al. Andriescu, *Locul Bibliei*, p. 8) se dau informații privind perioada în care a fost tradus *Vechiul Testament* de către spătarul Miclescu: „Au tălmăcit și *Biblia* din limba elinească pre limba românească, când au fost la Constantinopol capichihaia lui Grigore voievod, domnul Țării Românești [subl.n.], pre care scriere au dat-o și în tipar Șerban voievod Cantacuzino [...]”. Or, după cum ne spun izvoarele istorice, Miclescu a îndeplinit această funcție între 1661–1664. E de presupus însă că o traducere de asemenea amploare nu se putea termina într-o perioadă atât de scurtă. Prin urmare, ne raliem opiniei exprimate de Al. Andriescu (*stud. cit.*, p. 9), potrivit căreia Miclescu a continuat să lucreze la traducerea sa și după 1664, călătoriile întreprinse de el în anii următori, în calitate de secretar și emisar diplomatic al domnitorului Gheorghe Ștefan, fiind chiar benefice pentru activitatea erudită de traducere a textului sacru, deoarece îi favorizau accesul la mai multe versiuni ale *Bibliei* din spațiile culturale pe care le străbătea și compararea acestor versiuni.

La întoarcerea în Moldova, în 1668, după moartea lui Gheorghe Ștefan, domnitorul pe care-l slujise cu credință, Miclescu nutrea, probabil, speranța tipăririi textului pe care-l tălmăcise cu acribie. Condițiile nu erau însă dintre cele mai favorabile, Moldova fiind copleșită de greutate în timpul domniei lui Iliș Alexandru, cel din urmă reprezentant al Mușatinilor.

În împrejurări nu tocmai clare, Miclescu, în același an (1668), a trebuit să părăsească Moldova, fără a-și vedea visul împlinit – tipărirea *Bibliei* în limba română –, un vis pe măsura nivelului de erudiție și conștiință pe care-l avea unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai umanismului românesc.

⁴ Nu avem astăzi suficiente dovezi din care să rezulte cui a aparținut inițiativa traducerii integrale a *Vechiului Testament* în limba română. Dacă s-ar fi păstrat manuscrisul autograf al spătarului, am fi putut afla, cu siguranță, acest lucru din prefața textului de a cărei existență nu ne îndoim, de vreme ce în *Cuvânt înainte către cititori* din ms. 45 se face o trimitere explicită la mărturisirile spătarului Miclescu: „așa scrie el la predosloviea lui”.

Cunoscute fiind preocupările umaniste ale cărturarului, rămâne doar o supoziție afirmația lui B. P. Hasdeu, îmbrățișată și de alți cercetători, potrivit căreia Șerban Cantacuzino îi ceruse spătarului să traducă în limba poporului texte sacre. Nu credem că un om cu o personalitate atât de puternică ar fi putut accepta să scrie „la comandă” și mai ales să intre în anonimat, așa cum s-a întâmplat oricum mai târziu, în împrejurări independente însă de voința cărturarului moldovean.

intrat în posesia „oamenilor locului”, cei însărcinați în Țara Românească cu pregătirea textului biblic pentru tipar⁵. Indiferent care va fi fost drumul străbătut de acest manuscris și cu toate că nu se fac precizări în legătură cu paternitatea traducerii *Vechiului Testament*, nici cu izvorul folosit pentru *Noul Testament*, este cert că textul tipărit la București, între 1687–1688⁶, reproduce, cu modificări,

⁵ În privința circulației și a filiației manuscriselor, părerile sunt, de asemenea, împărțite. Opinia lansată de B. P. Hasdeu, încă din secolul al XIX-lea (1866), privind faptul că manuscrisul autograf al spătarului Miclescu a ajuns direct de la Constantinopol la București, imediat după mazilirea lui Grigore Ghica – pentru care Miclescu îndeplinea funcția de capuchiaie la Poartă –, a fost acceptată de cei mai mulți istorici literari. Nu la fel s-a întâmplat cu recunoașterea meritelor spătarului în realizarea textului de la 1688. Cu toate că Hasdeu îl indicase pe Miclescu drept traducător al *Vechiului Testament*, istoricii literari care i-au urmat n-au văzut în textul spătarului decât un material auxiliar pe care traducătorii ulteriori chiar l-au scos din circulația manuscriselor. Aceiași istorici literari s-au întrecut însă în a recunoaște meritele – e adevărat, nu nejustificate – ale celui care a patronat tipărirea *Bibliei de la 1688* și ale celor doi revizori locali, menționați la sfârșitul cărții, logofetii Șerban și Radu Greceanu.

În aceste împrejurări, e firesc să nu mai fi prezentat interes itinerarul parcurs de manuscrisul spătarului până la intrarea în Țara Românească.

Problema, readusă în centrul preocupărilor de Virgil Cândea (*op. cit.*, p. 122), rămâne în continuare fără soluție: „Cum a ajuns izvodul lui Miclescu în Țara Românească? Nu avem până acum decât presupunerea lui B. P. Hasdeu, adoptată și de E. Legrand, că manuscrisul original a ajuns la Șerban Cantacuzino, care ceruse fără îndoială spătarului să traducă în limba poporului cărțile sacre. Iarăși o simplă ipoteză, atribuind lui Șerban inițiativa operei de care, probabil, a beneficiat numai”.

Întrebarea de mai sus se justifică prin existența unor răspunsuri contradictorii. Virgil Cândea (*op. cit.*, p. 131) susține că manuscrisul autograf al spătarului a intrat în Țara Românească prin 1665 – direct de la Constantinopol –, dar nu a ajuns la Șerban Cantacuzino, cum susținuse Hasdeu, ci în cercurile ecleziastice de aici, care au folosit acest text – ca auxiliar – în realizarea unei traduceri după un original slav, traducere păstrată astăzi în ms. 4389.

N.A. Ursu, reconstituind itinerarul parcurs de manuscrisul autograf al spătarului, a avansat ideea că, inițial, textul a ajuns în Țara Românească, de unde a fost trimis de mitropolitul Teodosie Veștemeanul lui Sava I, mitropolitul Moldovei, care nu putea încredința textul pentru revizie decât celui mai cunoscut traducător moldovean de cărți sacre în limba română – Dosoftei. Argumentele aduse de N.A. Ursu (*Noi informații privitoare la manuscrisul autograf și la textul revizuit al Vechiului Testament tradus de Nicolae Miclescu*, în LR, nr.5/1988; LR, nr.6/1988; LR, nr. 1,2/1989, LR, nr.5/1989) vin în sprijinul concluziei că textul rezultat din prima revizie a traducerii lui Miclescu, pe care îl avem în copia munteană din ms.45, este plin de particularități specifice graiurilor nordice, în primul rând moldovenești, și că aceste fapte de limbă au fost înlăturate la a doua revizie a textului făcută de „oamenii locului”, după cum se acceptă în mod obișnuit –, în vederea tipăririi integrale a *Bibliei* în limba română.

Al. Andriescu (*stud. cit.*, p. 13–14), după ce face o prezentare a celor mai interesante puncte de vedere exprimate referitor la problema în discuție, susține că Miclescu a păstrat asupra sa manuscrisul până la părăsirea Moldovei, 1668, nutrind până atunci speranța că textul său ar putea vedea lumina tiparului la Iași. Împrejurările politice nefavorabile l-au determinat să plece din țară, prilej cu care el a încredințat textul lui Dosoftei, de care îl legau în primul rând aceleași preocupări culturale. Probabil însă că, în alte condiții, Dosoftei ar fi reușit să scoată în tipografia ieșeană lucrarea lui Miclescu, dar atât mitropolitul Dosoftei, cât și Mitrofan, episcopul de Huși și colaboratorul celui dintâi la tipărirea cărților de cult în limba română, au fost nevoiți să părăsească Moldova. Nu este exclus ca Mitrofan, refugiat la București, să fi adus cu el textul *Vechiului Testament* tradus de Miclescu și revizuit, poate, de însuși Dosoftei.

⁶ *Biblia de la București* s-a tipărit în decurs de un an, între noiembrie 1687 – noiembrie 1688, mai exact, a fost începută în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino și încheiată în primele luni ale domniei urmașului la tron, Constantin Brâncoveanu. Din pagina de titlu rezultă că inițiativa traducerii i-a aparținut în totalitate lui Șerban Cantacuzino: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei vechi și ale cei noao lege toate care s-au tălmăcit duple limba elinească spre înțelegerea limbii rumânești cu porunca preabunului creștin și luminatului domn Ioan Șerban Cantacozino Basarabă Voievoda*. O altă

Vechiul Testament tradus de spătarul Milescu și *Noul Testament* tipărit la Bălgrad în 1648 de Simion Ștefan. Aceasta fiind situația, ar trebui să se acorde o mai mare însemnătate celor două texte de referință, iar textul de la București ar trebui considerat **cea dintâi tipărire integrală** a *Bibliei* în limba română, traducerea propriu-zisă datorându-se de fapt spătarului Milescu și celor care au trudit pentru facerea în românește a *Noului Testament de la Bălgrad* (1648).

Cercetările au demonstrat că „textul *Bibliei de la București* este foarte asemănător, în partea lui cea mai întinsă, cu textul din ms. 45⁷. Diferențele sunt rezultatul celor două revizii pe care le-a suportat: una mai veche, probabil, în Moldova, și alta efectuată în preajma tipăririi, în Țara Românească. La tipar este trimis textul rezultat din revizuirea pentru a doua oară a traducerii lui Milescu de către cărturarii munteni însărcinați în mod special cu tipărirea *Bibliei*”⁸.

După cum s-a observat adeseori în literatura de specialitate, numele acestor cărturari sunt trecute sub tăcere; ei sunt numai amintiți în formulări foarte generale în prefața lui Șerban Cantacuzino: „dascăli știuți foarte den limba elinească” sau „alții care s-au întâmplat”, „ai noștri oameni ai locului, nu numai pedepsiți întru a noastră limbă, ce și de limba elinească având știință ca să o tălmăcească” (în *BIBL. 1688–DOC.*, I, p.139).

Dintre „ai noștri oameni ai locului”, istoria i-a reținut numai pe frații Greceanu, pentru că numele acestora apar la sfârșitul cărții, la pagina 932, într-o mențiune în care ei își evidențiază meritul de a fi contribuit la realizarea *Bibliei de la 1688*: „Tipăritu-s-au această sfântă carte cu cheltuiala prea luminatului, prea creștinului și prea cuviosului domnului și stăpânului nostru Ioan Șarban C[onstantin] B[asarab] voievoda, biruitoriului și oblăduitoriului a toată Ungrovlahia, iară cu nevoința și îndireptarea celor ce s-au întâmplat dascăli și mai mult deslușindu-se pre limba rumânească de cei mici și plecați dentru slugile Mării Sale, Șarban biv 2 logofăt i brat ego Radul log[ofăt]”. Această mențiune a slujit drept argument celor care au atribuit toate meritele traducerii integrale a *Bibliei* în limba română fraților Greceanu. Tot această însemnare oferă și argumente pentru a susține că aceștia au fost numai revizori ai textului din ms.45. Luând în discuție accepțiile termenului *a desluși* („a deosebi, a distinge, a clarifica, a explica, a lămuri”) și găsindu-l cel puțin echivoc, Al. Andriescu consideră că „celor doi logofeți, «plecatele slugi ale mării sale», rang care le dă doar dreptul la un loc

mențiune, din aceeași pagină, – și cu îndemnarea dumnealui Costandin Brâncoveanu, marele logofăt, nepot de sor al mării sale, carele, după prestăvirea acestui mai sus-pomenit domnu, puternicul Dumnezău, den alegerea a toatei Țări Rumânești, pre dumnealui l-au coronat cu domniia și stăpânirea a toată Țara Ungrovlahiei și întru zilele mării sale s-au săvârșit acest dumnezăiesc lucru, carele și toată cheltuiala cea de săvârșit o au rădicat – subliniază faptul că, „decedat la 28 octombrie 1688, Șerban Cantacuzino își pierde imediat prioritatea dobândită prin autoritatea funcției, [...], și împarte meritele inițierii și tipăririi *Bibliei* cu urmașul său Constantin Brâncoveanu” (Al. Andriescu, *stud. cit.*, p.26). Din cele două precizări de mai sus desprindem și o altă concluzie în legătură cu un aspect semnalat frecvent de specialiști relativ la absența oricărei informații care să-l trădeze pe autorul inițial al traducerii *Vechiului Testament*, spătarul Milescu: numele acestuia este intenționat trecut sub tăcere, pentru a nu scădea prin nimic meritele celui care se declara patronul noului edificiu cultural.

⁷ Vezi *Anexa 1*, unde se prezintă, în paralel, câteva versete din *Cartea lui Iov*, selectate din ms.45 și din B1688.

⁸ Al. Andriescu, *stud. cit.*, p.26.

modest, la sfârșitul cărții, le revine meritul de «a fi deslușit» textul lui Milescu, așa cum rezultase acesta din revizia anterioară, la care adaugă textul *Noului Testament*, pe care de asemenea îl «deslușesc pre limba rumânească», adică «îl clarifică», «îl lămuresc», comparându-l din nou cu textul grecesc, ca și în cazul versiunii revizuite a *Vechiului Testament*, tradus de spătar⁹.

Chiar dacă modificările operate de revizori în cele două părți ale *Bibliei* nu sunt de profunzime, efortul lor trebuie apreciat mai ales pentru că era pentru prima dată în cultura noastră când se făcea o astfel de operațiune, menită să confere și o anumită unitate stilistică unui text de o asemenea întindere. Din această revizie a rezultat textul aprobat pentru tipărire de Patriarhia Constantinopolului și care s-a dat lui Mitrofan în tipografie, principalul diortositor al textului de la 1688.

Precizând că nu s-a spus ultimul cuvânt în legătură cu cele mai importante întrebări pe care le-a ridicat de-a lungul timpului *Biblia de la București* și, mai ales, cu privire la contribuția acesteia la dezvoltarea limbii române literare, rămâne în afară de orice dubiu că ea reprezenta o nouă carte pentru „toată seminția românească”, o operă de colaborare, într-un sens foarte larg, care „a avut un rol decisiv, oricare ar fi unghiul din care am privi-o, în dezvoltarea spirituală a poporului român”¹⁰. Prin tipărirea integrală a *Sfintei Scripturi* în limba română, *Biblia de la 1688* depășea sfera restrânsă a bisericii, textul acesteia nefiind tipărit pentru a fi citit în biserică; textele destinate ritualului circulau în cărți mai mici, ușor de folosit în timpul slujbei religioase¹¹. Rămâne, de asemenea, incontestabil faptul că textul acesta al *Bibliei*, așa cum a văzut lumina tiparului la 1688, a fost punctul de plecare pentru toate edițiile ulterioare în limba română.

Așadar, acesta era firul pe care trebuia să-l toarcă în continuare toți cei care își propuneau să se aplece asupra celui mai citit text din toate timpurile și să-l transpună în românește, astfel încât să valorifice progresul înregistrat de limba română la momentul respectiv. O astfel de responsabilitate nu și-o puteau asuma decât oameni cu experiență în traducerea de cărți, iar în realizarea de lucrări originale, cei mai buni cunoscători ai limbii române. Poate tocmai de aceea îndrăzneța întreprindere din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, după aproape 100 de ani de la prima traducere integrală a textului sacru în limba română, îi aparține lui Samuil Micu, traducătorul cel mai prolific pe care l-a cunoscut cultura românească în această perioadă.

Argumentele aduse de Micu în cuvântul *Cătră cetitoriu*, în sprijinul necesității de a realiza o nouă traducere a *Bibliei* în limba română, fac din cărturarul ardelean și cel dintâi critic avizat al textului de la București. Exprimându-și nemulțumirea față de „întocmirea” graiului românesc din *Biblia lui Șerban*, Micu proceda într-o manieră similară celei în care fusese pusă în discuție, în prefețele din ms. 45 și din ms. 4389, calitatea traducerii realizate de spătarul Milescu. Chiar la nivelul termenilor folosiți în formularea judecăților critice se pot constata unele asemănări: Micu vorbește despre o *foarte întunecată și încurcată*

⁹ *Ibidem*, p.29.

¹⁰ *Ibidem*, p.45.

¹¹ Vezi Virgil Cândea, *op. cit.*, p.115, nota 19.

așezare și întocmire a graiului românesc (Vezi Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p. 1), tot astfel cum autorul ms. 45 vorbea despre „netocmirea izvodului spătarului”, fapt care implica dificila înțelegere „a vorbei” tălmăcirii și chiar „abaterea cuvintelor”. Opinii asemănătoare sunt exprimate de autorul traducerii din ms. 4389 (probabil Daniil Andrean Panoneanu): textul spătarului este întocmit cu „multe greșale și prea mare învăluială”.

Limba vechii traduceri de la 1688 atestă, în mod firesc, un stadiu arhaic de evoluție a limbii române literare, în comparație cu nivelul la care ajunsese aceasta în cei aproape 100 de ani care trecuseră până în momentul în care Samuil Micu lua hotărârea de a tălmăci din nou *Biblia* în limba română. De aceea, graiul vechiului text este considerat „mult osibit de vorba cea de acum obicinuită și mai ales de graiul și de stilul cel din cărțile bisericești, care în toate besêrecile românești să cetesc și pentru acêea pretutindenea tuturor și de toți iaste cunoscut și înțeles” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p. 1). Deosebirile evidente dintre cele două etape din evoluția limbii române literare reprezentau unul dintre argumentele convingătoare care au motivat realizarea unei noi traduceri a textului biblic. Evoluția înregistrată la nivelul limbii literare trebuia valorificată în traducerea pe care Micu urma să o facă, numai în acest fel textul fiind accesibil cititorilor și constituindu-se, asemenea celui din secolul precedent, într-o nouă carte pentru „toată seminția românească”.

Dacă aspectul arhaic al limbii din vechea traducere ținea de procesul firesc al evoluției limbii române și nu de competența lingvistică a traducătorului sau de performanțele pe care acesta le putea atinge în actul concret de traducere, „tocmirea” necorespunzătoare a graiului folosit se reproșează exclusiv traducătorilor: „Cât acea tălmăcire aceii *Bibliei* mai pre multe locuri neplăcută urechilor auzitorilor iaste, care lucru cu mare pagubă sufletească era neamului și besêrecii românilor” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p. 1). Reproșul lui Micu, just până la un punct, trădează totuși o anumită îndârjire în atitudinea sa față de traducătorii textului de la 1688, el neținând seama de faptul că și capacitatea traducătorului de a așeza și întocmi bine graiul este condiționată de dezvoltarea limbii în momentul respectiv. Această îndârjire nu trebuie pusă însă nicicum pe seama apartenenței autorului la confesiunea greco-catolică. Micu este de bunăcredință și nu este tendențios în afirmațiile sale, atitudinea sa nefiind motivată confesional, pentru că nicăieri nu se pomenește nimic despre faptul că textul vechi ar fi unul ortodox, iar cel nou ar fi destinat credincioșilor de rit greco-catolic. Dimpotrivă, Micu vorbește despre neamul și biserica românilor ca despre un tot, care nu cunoscuse nici un fel de scindare, nici un fel de divergențe de natură confesională. Lucrul poate părea neînsemnat, dar credem că este foarte important pentru a se elimina din capul locului orice suspiciune de acest fel. De altfel, sunt cunoscute legăturile foarte strânse ale cărturarului unit cu ortodocșii, ca și acuzațiile care i s-au adus cu privire la presupusa intenție a sa de a renunța la credința greco-catolică și de a deveni episcop al românilor neuniți din Sibiu, după moartea episcopului sârb Gherasim Adamovici¹².

¹² Samuil Micu a plecat într-adevăr la Sibiu, după moartea episcopului sârb (1798), și a susținut printre românii ortodocși de acolo ideea că era mult mai important ca ei să-și aleagă un episcop român,

Grija lui Micu de a favoriza accesul unui număr cât mai mare de români la textul biblic este încă unul din motivele care l-au îndemnat să se apuce de „atâta lucru” și să realizeze noua traducere. Dar accesul creștinilor la textul sacru nu însemna numai posibilitatea de a achiziționa cartea, ci mai ales înțelegerea textului. Acest din urmă aspect este foarte important pentru că, după Micu, un text accesibil trebuia realizat în limba timpului, o limbă care să fie bine înțeleasă, dar, în același timp, să placă și să-i atragă pe cititori. În acest scop, Micu a acordat atenție eliminării cuvintelor neînțelese, mai ales a acelor care în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, din diferite considerente, ieșiseră din uz și care, în noua traducere, ar fi pus probleme cititorilor. Totuși, în practica traducerii, Micu se dovedește a fi ponderat; conștient de complexitatea problemei cu care se confrunta, el a oscilat între păstrarea cuvintelor străine, dacă acestea erau obișnuite în vorbirea românilor, și înlăturarea lor dacă nu mai erau în uz.

Pentru a susține aceste afirmații aducem în discuție câteva exemple. Elementele slave au fost înlocuite cu cele latinești cu măsură și numai unde textul o permitea. Această înlocuire se făcea în spiritul graiului din cărțile bisericești ale vremii sale, despre care vorbește în prefața *Bibliei*, grai care urma o evidentă tendință de eliminare a slavonismelor. Fără să punem la îndoială rolul pe care l-a avut mitropolitul Veniamin Costachi în înnoirea limbajului religios românesc¹³,

punând pe primul plan ideea de naționalitate și rămânând numai în subsidiar apartenența confesională. De altfel, pentru Micu, important era ca românii din Transilvania să aibă o singură religie – în condițiile date, cea unită trebuia cultivată – pentru a putea acționa ca o națiune atunci când își revendicau drepturile în fața autorităților de la Viena. Este mai mult decât evident faptul că unirea cu Biserica Romei era în concepția lui Micu în primul rând un mijloc de obținere a drepturilor politice pentru români. Pentru aceste acțiuni, episcopul unit Ioan Bob l-a acuzat pe Micu de simpatie față de neuniți și chiar de intenția de a deveni episcopul lor. I s-a înscenat și un proces, în 1798, în fața Consistoriului din Blaj, în care i se aduceau, printre altele, și aceste acuzații. Într-un fel, Samuil Micu re trăia destinul marelui său înaintaș, Inochentie Micu, acesta din urmă fiind însă nevoit să părăsească Transilvania pentru totdeauna tot pentru vina de a fi apărat drepturile tuturor românilor transilvăneni.

Micu a fost, ca și alți reprezentanți ai Bisericii Greco-Catolice, foarte apropiat de Biserica Orientală. Mai mult decât atât, se presupune că „a pornit la traducerea *Septuagintei* tocmai ca să contracareze *Vulgata* lui Aron” (I. Chindriș, *Secolele Bibliei de la Blaj*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Editura Cartimpex, Cluj-Napoca, 2001, p. 305). În mod paradoxal, episcopul unit Petru Pavel Aron, și el foarte legat de Biserica Orientală, atunci când s-a hotărât să traducă *Biblia* în limba română, a urmat textul *Vulgatei* apusene și nu pe acela al *Septuagintei*, așa cum ar fi fost normal dacă ținem seama de apropierea sa de credința răsăriteană (Vezi *ibidem*, p. 316). Într-un fel, istoria se repeta: un „război al bibliilor” (I. Chindriș, *stud. cit.*, p. 321) avusese loc în Principate cu un secol în urmă, când spătarul Miclescu traducea *Vechiul Testament* după ediția de la Frankfurt din 1597, traducere care se păstrează într-o variantă revizuită în ms. 45. Ca o reacție împotriva orientării elenizante din cultura românească, în spiritul tradiției slavone, se traduce *Vechiul Testament* după o ediție slavonă (în primul rând, cea realizată la Ostrog în 1581), traducere care se păstrează în ms. 4389. În predosloviile celor două manuscrise se amintește despre „izvodul lui Necolae”, în ambele locuri făcându-se referiri la diferite pasaje obscure din acest izvod (vezi V. Căndea, *op. cit.*, p. 121).

¹³ În prefața *Liturghierului* de la Iași din 1818, el teoretizează necesitatea înlocuirii slavonismelor de felul *cădire*, *dveră*, *molitvă*, *pogrebanie*, *utrenie*, *vecernie*, *vohod* etc. cu echivalentele lor latinești – *tămâiere*, *ușă*, *rugăciune*, *înmormântare*, *rugăciunea mănecării*, *rugăciunea serii*, *intrare* – sau cu împrumuturi din greacă: *euharistie* „pricistanii”, *litie* „slujbă pentru obținerea de roade bogate”, *polieleu* „cântare peste rând pentru slăvirea unui sfânt” (vezi I. Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (De la origini până la 1860)*, Editura Academiei Române, București, 1981, p. 144 și I. Chindriș, *stud. cit.*, p. 344).

trebuie să recunoaștem că meritul de a fi deschis această mișcare de înnoire în limba cărților religioase îi revine totuși lui Samuil Micu. Analiza textului tradus de Micu demonstrează că autorul a înlocuit sistematic verbul de origine slavă *a blagoslovi* cu verbul românesc, obținut prin calc de structură, cu mult înainte ca Veniamin Costachi să recomande insistent folosirea verbului *a binecuvânta*, în loc de *a blagoslovi*. De altfel, mitropolitul moldovean a stat, în acest sens, sub semnul influenței mișcării de idei din Ardealul sfârșitului de secol XVIII. Așadar, Micu a înlocuit verbul *a blagoslovi* și substantivul *blagoslovenie* cu *a binecuvânta* și, respectiv, *binecuvântare*. Motivele unei astfel de substituiri ar putea fi diferite. Credem că *a binecuvânta* a învins prin expresivitate, aceasta rezultând din faptul că era analizabil în părțile componente. Oricine putea înțelege elementele constitutive în cazul lui *a binecuvânta*, dar nu același lucru se întâmpla cu *a blagoslovi*. Astfel, în *Facerea*, *a blagoslovi* este folosit în B1688 de 71 de ori, iar *a binecuvânta* numai de două ori, în timp ce în aceeași carte biblică din B1795, *a binecuvânta* apare de 63 de ori, iar *a blagoslovi* doar de opt ori.

Este evidentă, așadar, la Micu, tendința de renunțare la elementele lexicale slave în favoarea celor latine. Dar înlocuirea cuvintelor de origine slavă era reclamată nu numai de dorința traducătorului de a renunța la slavonisme, ci mai ales de necesitatea de a pune textul în acord cu limba vie, în circulație. Așa se explică de ce termeni slavi sunt înlocuiți cu termeni tot slavi, dar cu circulație în secolul al XVIII-lea. Astfel, *boz* „idol, zeu păgânesc” (< vsl. *bozi*, pluralul lui *bogŭ* „dumnezeu”), folosit în *Facerea* din B1688 de 7 ori, este înlocuit de Micu prin *Dumnezeii*, de 4 ori, dar și prin *idolii*, de 3 ori. Cei doi termeni, unul de origine latină (*dumnezeu* < lat. *dom(i)ne deus*), celălalt de proveniență slavă (*idol* < sl. *idolŭ*), fuseseră utilizați și de traducătorul ms.4389. Micu a abandonat cuvântul învechit *boz* în favoarea termenilor pe care i-a considerat mai moderni, deci mai adecvați momentului în care făcea traducerea.

Un alt exemplu, care poate sluji afirmației că Micu a dovedit moderație în înlocuirea termenilor de origine slavă, îl constituie verbul *a se dodei* „a avea supărări, neazuri” (< vsl. *dodejati*). După H. Tiktin, *DRG* s.v., cuvântul acesta a circulat în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. În *Facerea* (B1688), apare o singură dată, iar Micu îl înlocuiește cu *a boli* (< vsl. *bolĕti*), cuvânt popular cu sensul „a zăcea bolnav, a fi bolnav timp îndelungat”. Termenul pentru care a optat traducătorul de la 1795 este popular și are tot proveniență slavă, ceea ce înseamnă că scopul urmărit în primul rând era obținerea unei traduceri accesibile și expresive. Cum *a se dodei* nu mai era în circulație în secolul al XVIII-lea, trebuia găsit un echivalent adecvat contextului, rămânând în subsidiar celelalte condiții pe care termenul ales trebuia să le îndeplinească. Cele câteva exemple aduse în discuție se pot constitui în argumente, care să probeze, în primul rând, că un reprezentant al Școlii Ardelene s-a dovedit un latinist moderat chiar în traducerea unui text religios abundând în slavonisme, altfel programatic înlăturate din limbă (cum înlăturată trebuia să fie și grafia chirilică, deoarece constituia o „funingine” care acoperea fața latină, aristocratică, a limbii române)¹⁴ și, în al

¹⁴ „Drept că până vor scrie românii cu slove cirilicești care le întribuintă sârbii cu rușii, și care cu acea viclenie sânt băgate întră rommăni, ca cu totu să se stingă linba (sic!) română, nici odată nu vor fi

doilea rând, că în textul biblic, tradus de un cleric unit, nu își fac loc aspecte lingvistice care să trădeze și să adâncească divergențele dintre uniți și ortodocși.

Este remarcabilă, de asemenea, concepția filologului Micu – exprimată în aceeași prefață – în legătură cu necesitatea unei traduceri realizate într-un stil unitar și într-o limbă unitară. Prin urmare, deși, pe lângă textul de la 1688, exista și traducerea „nesăvârșită și ne dată la lumină” a lui Petru Pavel Aron¹⁵, Micu nu realizează o nouă ediție prin colacionarea celor două traduceri preexistente, ci preferă să ia asupra sa munca anevoioasă de „facere” în românește a *Bibliei*: „Deci ca *stilul*”¹⁶ [subl.n.] și așezarea graiului într-o aceluiași *Biblie* să nu fie osibit punându-se unele dintru acea tălmăcire, altele dintru a altuia, s-au socotit ca toată *Biblia* de unul cu asemenea *stil* [subl.n.] și așezare a graiului să se tălmăcească” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p. 1). El recunoaște dificultatea unei asemenea acțiuni, dar mai recunoaște și că a tălmăcit „mai ales *Testamentul cel Vechiu* mai mult de *Nou* de pre cel elinesc a celor șeptezeci de dascăli” (*ibidem*) și că *Biblia lui Șerban* a reprezentat cartea de căpătâi în realizarea noii traduceri: „Deci având eu îndeletnicire, m-am îndemnat să mă apuc de atâta lucru și să îndreptez”¹⁷ [subl.n.] graiul *Bibliei* cei mai dinainte românește tipărită” (*ibidem*).

vederoase cuvintele latine în linba (sic!) română; cu atâta funingine au acoperit boereasca lor față și ca într-o neagră capsă fără speranță (nădește) de scăpare, amar le țin închise! De câte ori mi s-au întâmplat mie de îndoindu-mă de vrun cuvânt, oare latinesc este, cât l-am scris cu slove sau litere latine, îndată cu strălucire i se văzu latina lui față și părea că râde asupra mea de bucurie că l-am scăpat din sclavie și de calicele cirilicești petece”. (Petru Maior, *Dialog pentru începutul limbei române. Întră nepot și unchi*, în *Școala ardeleană*, vol. al III-lea, ediție critică de Florea Fugariu, studiu introductiv și note finale de Romul Munteanu, Editura Albatros, București, 1970, p. 186).

¹⁵ Informații în legătură cu acest eveniment cultural deosebit (traducerea *Bibliei* după *Vulgata*, la 1760) aduce Samuil Micu în alte două locuri: în ediția latină a *Istoriei românilor* (1778), unde precizează că Petru Pavel Aron „a tradus din latină în română toată *Sfânta Scriptură*, după *Vulgata* latinilor” (Apud I. Chindriș, *stud. cit.*, p. 307) și în volumul dedicat istoriei bisericii din *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor* (1802), unde se spune: „Întoarsă în limba românească vlădica Aron *Biblia* *Vulgata* cea latinească, care voia să o tipărească la Blajiu, însă pentru cuvioase pricini nu s-au tipărit” (*ibidem*).

Textul tradus de Petru Pavel Aron – episcopul unit care a editat în premieră toate cărțile de cult pentru biserica greco-catolică din Transilvania (Vezi *ibidem*, p. 276 ș.u.) – se păstrează în 11 volume la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj. Cele 11 volume reprezintă de fapt două versiuni ale textului. Prima versiune cuprinde 7 volume manuscrise și constituie prima redacție sau „maculatorul” traducerii. Cea de a doua versiune, păstrată în 4 volume, cuprinde textul integral al *Vechiului Testament* pregătit pentru tipar (vezi, în acest sens, informațiile furnizate de I. Chindriș, *stud. cit.*, p.307 ș.u.). Existența celor două versiuni și faptul că ele sunt legate îngrijit infirmă precizarea făcută de Samuil Micu în cuvântul *Cătră cetitoriu*, potrivit căreia el ar fi văzut traducerea „numai pe niște hârtii scrisă”. Este aproape cert faptul că Micu nu a văzut textul, nu pentru că nu ar fi avut acces la el, ci pentru că nu a vrut să-l vadă, eliminându-l, așa cum susține I. Chindriș (*stud. cit.*, p. 321), intenționat din interesul său. Atitudinea lui Micu față de această traducere nu are legătură cu autorul traducerii, pe care „îl venera ca pe un sfânt”. Amintind în trei locuri de traducerea pe care o realizase episcopul Aron, Micu îi recunoștea acestuia efortul uriaș depus pentru realizarea unei traduceri de asemenea amploare, dar a refuzat să vadă rezultatul acestei munci. În legătură cu modul în care s-a lucrat și cu timpul cât a durat traducerea, vezi I. Chindriș, *stud. cit.*, p. 308–310.

¹⁶ Este, așa cum am mai precizat (Vezi N. Iacob, *Limba biblică românească (1640–1800)*, vol I, Editura Universității din Suceava, 2001, p.147), cea dintâi atestare a termenului în lingvistica românească.

¹⁷ O analiză minuțioasă a textului de la 1795 în comparație cu traducerea de la 1688 și cu referiri la cele două manuscrise din secolul al XVII-lea am întreprins în volumul al II-lea al

În aceeași prefață Micu evidențiază, mai mult de nevoie, o serie de merite ale lui Ioan Bob¹⁸, episcopul care a patronat tipărirea *Bibliei*. Apoi, revine la activitatea sa de traducător și, conștient nu numai de obligația traducătorului de a păstra sacralitatea textului, ci și de limitele umane în acțiunea de a asigura un coeficient sporit de comunicabilitate și de a respecta întocmai corespondența cu originalul, cere cititorului să nu se grăbească a „vinovăți” și a „defăima” lucrul, dacă și în acest text se vor găsi pasaje „întunecate”: „Iară eu, iubite cucêrnice cetitoriu, am voit a-ți aduce aminte că doar și acum în unele locuri ți să va părea întunecat graiul, ci pentru acêea să nu te smintești, nici să te pripești a vinovăți și a defăima lucrul, că întunecarea aceasta și dintru aceasta vine că noi nici pentru mai luminat înțeles nu am vrut de la noi nici măcar un cuvânt cât de mic să băgăm în Sfânta Scriptură, ci ne-au fost voia ca întru toate să rămâe întru curățenia sa și întru tot adevărul său, după cum iaste în cea elinească [subl.n.]¹⁹. Aceasta iaste pricina întunecării întru unele locuri că foarte anevoe iaste luminate și cu chiar [„clar” – n.n.] înțeles de pre o limbă a tălmăci pre altă limbă, nici un cuvânt adăugând, ci țiind idiotismii limbii ceii dintâiu, că fieștecare limbă are osibiți ai săi idiotismi [subl.n.]” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p.1). Iată-l, așadar, pe Micu, criticul neîndurător, dar nu și rău intenționat, al textului din secolul al XVII-lea, în postura celui care cere îngăduință pentru eventualele neajunsuri ale traducerii sale. Chiar lasă a se înțelege, la sfârșitul prefetei, că pentru cititor este mai important să urmărească învățătura lui Dumnezeu, de vreme ce posibilitățile traducătorului sunt limitate atunci când „fieștecare limbă are osibiți ai săi idiotismi”: „Ci tu, cucêrnice cetitoriule, toate le ia în parte bună și te folosește cu această a noastră osteneală spre mai mare laudă a lui Dumnezeu și a sfinteii besêreci crêștere și a sufletului tău mântuire, că acesta iaste scopul ostenêlii mêle (...)” (*ibidem*).

lucrării *Limbajul biblic românesc (1640–1800)*, Editura Universității din Suceava, 2001, cu scopul de a stabili cum s-a concretizat activitatea de „îndreptare” despre care vorbește Micu în prefața traducerii; în urma acestei analize am ajuns la concluzia că Samuil Micu nu a reeditat, cu unele modificări, textul integral al *Bibliei*, tipărit pentru prima dată în secolul al XVII-lea, ci a realizat o nouă traducere.

¹⁸ În realitate, sunt cunoscute relațiile acestui „vlădică” autoritar, despre care s-a crezut că nu putea înțelege preocupările mai înalte ale celor câțiva intelectuali (vezi și L. Blaga, *Gândirea românească*, p. 133–135), cu clericii și îndeosebi cu Samuil Micu. Credem că elogiile, e adevărat modeste – în comparație cu prefața realizată în stilul encomiastic al vremii și dedicată lui Șerban Cantacuzino în *Biblia de la București* –, care i se aduc lui Ioan Bob sunt doar formale și că meritele sunt, de fapt, ale traducătorului. În acest sens, Iorga afirma: „Bob avea de ce să fie mulțumit în vanitatea sa, căci prefața-l numea «părinte bun» al traducătorului, ocrotitorul lui, învățatul revizor al întregii lucrări «din fir în păr»”. (N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*, vol. I, București, 1969, p. 145).

S-a vorbit mereu despre relațiile tensionate dintre Ioan Bob și corifeii Școlii Ardelene și prin prisma acestor tensiuni a fost discutată atitudinea lui Bob față de *Biblia de la Blaj*. O perspectivă nouă propune I. Chindriș (*stud. cit.*, p. 333 ș.u.): Bob a urmărit cu atenție modul în care evolua traducerea textului, astfel că a putut interveni la momentul oportun pentru a nu scăpa prilejul de a tipări un text cu care putea depăși „granițele dintre confesiunile și țările românești, stăpânind această importantă piață atât ca prestigiu, cât și material” (*ibidem*, p. 335). Spiritul său practic, recunoscut, dar nu și apreciat de contemporani, l-a condus spre o asemenea reușită.

¹⁹ Aceasta vorbește despre obligația traducătorului de a păstra sacralitatea textului și motivează tehnica traducerii literale, folosită multă vreme în cazul textelor religioase.

Samuil Micu și-a pus întreaga viață în slujba ridicării prin cultură a românilor, iar acest efort remarcabil este îndeobște recunoscut; el făcea parte dintre acei cărturari ardeleni despre care Lucian Blaga spunea că „se simțeau chemați să îndeplinească năvalnic ceea ce istoria neglijase vreme de o mie de ani. Ei aveau conștiința că pun pârghia ca să înalțe la nivelul de lumină al secolului un masiv de munți cufundat în tenebre. O întreagă lume a spiritului trebuia clădită, la repezeală, ca să răscumpere istoria pierdută”²⁰. Alături de ceilalți corifei (Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu), dar și de alți „cuvioși ieromonași” anonimi din marea familie spirituală a Școlii Ardelene, Micu a continuat de fapt opera începută de marele său înaintaș, Inochentie Micu. Este concludent, în acest sens, faptul că în patru decenii au apărut la Blaj „aproape atâtea cărți bisericești câte apăruseră în lumea românească vreme de secole”²¹.

Aceste merite ale lui Samuil Micu sunt recunoscute, dar destul de rar se amintește că el este autorul celei de a doua traduceri integrale a textului biblic în limba română²². Mai mult chiar, pentru slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, traducerea lui Micu este un fel de *tabu* pentru că autorul aparținea cultului greco-catolic. Reticența aceasta n-a fost și nu poate fi prin nimic justificată; *Biblia de la Blaj* (1795) trebuie să se bucure tot de atâta atenție câtă i se acordă *Bibliei de la București* (1688), iar aceasta cu atât mai mult, cu cât ea a avut un rol hotărâtor în consacrarea textului din secolul al XVII-lea.

Dacă însă *Biblia de la București* este considerată cea dintâi traducere integrală a textului sacru în limba română, în ciuda faptului că textul reia *Noul Testament* tipărit la Bălgrad (1648) și *Vechiul Testament* tradus de spătarul Milescu, dobândind astfel mare preț îndreptările făcute în vederea tipăririi textului de „oamenii locului”, indiscutabil mari cărturari ai vremii, atunci, măsurând cu dreaptă măsură, trebuie să vedem și în *Biblia de la Blaj* (1795) o nouă traducere integrală a textului sacru în limba română și nu doar o simplă reeditare a *Bibliei de la 1688*. Aceasta este perspectiva din care propunem interpretarea celor două texte și a tuturor celor care au urmat anului 1795, în măsura în care ele nu au fost simple reeditări ale unui text mai vechi, ci rezultatul unui efort susținut de „înnoire și îndreptare” a textelor existente.

²⁰ L. Blaga, *Gândirea românească*, p. 128.

²¹ I. Chindriș, *stud.cit.*, p.305. La 23 noiembrie 1746, Maria Tereza dădea decretul prin care se interzicea importul de carte din Țara Românească și se ordona confiscarea celor deja existente la uniți. În condițiile nou-create, era imperios necesară o tipografie proprie pentru greco-catolici. Aceasta s-a și înființat, un an mai târziu, la Blaj. Trebuie subliniat însă că „imperiul necesității a dus la editarea întregului patrimoniu de cărți necesare cultului religios” (*ibidem*, p. 265), dar nu e mai puțin adevărat că românii au știut din nou să valorifice o oportunitate care se crease, în ciuda faptului că decretul trebuia să limiteze, dacă nu chiar să întrerupă, legăturile dintre românii greco-catolici și românii ortodocși din Principate.

²² Astfel, în *Cuvânt către cititori* din B1982 (p.6) se spune: „În 1795, la Blaj, se tipărește o nouă traducere românească [subl.n.] a *Sfintei Scripturi*, datorată lui Samuil Micu (Clain), care va fi reeditată în 1819, la St.-Petersburg de Societatea Biblică rusească, la inițiativa Mitropolitului Gavriil Bănulescu”. Nu se mai precizează în continuare și legătura dintre textul lui Micu și alte ediții, de după 1819, ale *Bibliei*, în românește. Când însă, prin 1997, am propus spre publicare în revista gălățeană *Călăuza ortodoxă* un articol despre *Biblia de la Blaj*, propunerea a fost întâmpinată cu reticență, pe motiv că este vorba despre o *Biblie* unită, iar articolul, se înțelege, nu a apărut.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când Samuil Micu realiza cea de a doua traducere integrală a *Bibliei* în limba română, traducerea de texte religioase avea la noi o tradiție de mai bine de două secole, iar cultura românească era antrenată într-un proces accentuat de laicizare. Toți cărturarii români, uniți și neuniți, erau direct implicați în acest proces, cu toate că cei mai mulți dintre ei erau totuși clerici. Într-un moment în care se realizau din ce în ce mai multe lucrări, traduceri ce-i drept, care să susțină dezvoltarea a diferite domenii ale culturii laice, nu era neglijată nici cultura religioasă; faptul că se păstra ca o dominantă caracterul religios al culturii noastre, în condițiile în care pe plan european iluminismul căpăta un caracter vădit antireligios, religia pierzându-și, cel puțin într-o măsură, poziția privilegiată pe care o avusese până atunci, asigură iluminismului românesc o notă distinctă: dezvoltarea armonioasă a personalității umane presupune nu numai perspectiva socială, cu dezvoltarea culturii laice, ci și pe cea religioasă, cu cultura specifică, nu în dispută, ci în armonie cu cea dintâi. De aici, angajarea socială a preoților români din Transilvania în primul rând, dar nu numai.

În aceste împrejurări și mai ales în condițiile în care *Sfânta Scriptură*, în singura versiune românească integrală de la 1688, devenise pentru credincioșii români o raritate, apărea pe deplin justificată inițiativa lui Samuil Micu de „a face”²³ din nou *Biblia* pe înțelesul tuturor românilor, indiferent dacă aceștia erau greco-catolici sau ortodocși. Dacă în unele afirmații, privind neajunsurile de ordin lingvistic ale textului de la 1688, Micu poate fi acuzat de subiectivism, nu la fel stau lucrurile când este vorba de numărul mic de exemplare din vechea traducere. Acest argument rămâne, indiscutabil, foarte convingător pentru a susține necesitatea unei noi traduceri a textului sacru: „(...) acêlve vechi bibliei atâta s-au împuținat, cât foarte rar, să nu zic bun credincios creștin, ci preot iaste la carele să află și nici cu foarte mare preț făr de mare trapăd și osteneală nu să află ca să-și poată neștine cumpăra” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p.1). Acest neajuns a fost în mod cert avut în vedere și de episcopul unit Petru Pavel Aron, atunci când a tradus *Biblia* în românește, traducere care însă nu a fost „dată la lumină” – tipărită – și despre care Micu susține că a rămas scrisă numai pe niște hârtii, dintre care unele s-au pierdut între timp, din cauza deselor mutări din loc în loc²⁴. Textul tipărit de Micu la 1795 este cu adevărat o nouă

²³ Termenul l-am preluat din textul *Logicii* lui Samuil Micu, unde autorul dă spre exemplificare, atunci când vorbește despre judecățile singulare, următoarea frază: *Samoil Clain mult s-au ostenit până au făcut* [subl.n.] *Logica pre limba românească* (apud Lucian Blaga, *Gândirea românească*, p. 164). Această intervenție a autorului în textul unei traduceri și mai ales într-un text care presupune o expunere neparticipativă, total depersonalizată, a unor probleme pur științifice l-a condus pe Lucian Blaga la câteva observații demne de reținut. În ipostaza istoricului culturii românești, Blaga aprecia calitatea traducerii realizate de Samuil Micu, pe care-l considera, pe bună dreptate, adevăratul deschizător de drum în ce privește terminologia filozofică românească, și rolul fundamental pe care l-au avut cele dintâi traduceri ale *Bibliei*, care „nu au fost nici ele simple traduceri, ci reprezintă adevărate acte de așezare și întemeiere ale unor limbi literare”. (L. Blaga, *Gândirea românească*, p. 164).

²⁴ În realitate, așa cum am subliniat în nota 15, Micu este nedrept aici față de rezultatul muncii lui Aron. El nu a văzut textul pentru că, dacă l-ar fi văzut, nu ar fi susținut că s-a păstrat numai pe niște hârtii și că unele dintre acestea s-au pierdut, de vreme ce textul a ajuns la noi în două variante, una chiar pregătită pentru tipar, dar care, cum se exprimă Micu însuși în *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, „pentru cuvioase pricini nu s-au tipărit”. *Cuvioasele pricini* invocate de Micu sunt decodate

„facere”²⁵ pe limba românească; nu este, prin urmare, o simplă retipărire a *Bibliei de la 1688*, ci reprezintă expresia unui efort considerabil de înnoire și îndreptare a vechii traduceri în scopul realizării unei versiuni a cărei limbă să reflecte schimbările produse în cei aproape 100 de ani care trecuseră de la prima traducere și al cărei stil să fie unitar²⁶.

O bună transpunere a textului biblic însemna în concepția lui Samuil Micu a conferi textului „o necesară unitate lingvistică și stilistică”²⁷, iar aceasta presupunea atât realizarea traducerii de către o singură persoană, cât și o minuțioasă analiză a textului biblic în limbile sacre, în primul rând în greacă, și a versiunii românești de la 1688. În pasajul în care în cuvântul *Cătră cetitoriu* se subliniază meritele lui Ioan Bob se vorbește și despre activitatea unor „bărbați învățați” care au avut o oarecare contribuție la realizarea acestui text: „Însă mai înainte cu multă a sa [a lui Ioan Bob – n.n.] luare de seamă și osteneală, și singur bine socotindu-o, și cu bărbați învățați, cu amăruntul și, cum să zice, din fir în păr, cercându-o și cernându-o și cu cea elinească a celor șeptezeci de dascăli și cu cea vechie românească alăturându-o, unde au trebuit, o au îndreptat, ca într-o toate să fie asemenea și întocma izvodului elinesc a celor șeptezeci de dascăli. Încă pentru mai bun înțeles o au luminat pre unele locuri și cu note și însemnări dedesupt puse și pre de laturi” (Samuil Micu, *Cătră cetitoriu*, în B1795, p.1).

Ambiguitatea care învăluie acest pasaj se lămurește dacă aducem în discuție faptul că, înainte de a fi fost tipărit, textul tradus de Micu a fost verificat. Rezultă că mai întâi s-a aplecat asupra textului episcopul Ioan Bob singur și abia după aceea a fost dat unei comisii pentru verificare²⁸. Din această comisie făceau parte Ioan Bob, Dimitrie Căian, Gherman Peterlaci și Vasile Filipan²⁹. Rezultă însă din

de I. Chindriș (*stud.cit.*, p. 307); în mod logic, ar putea fi vorba de moartea autorului, dar și de faptul că, într-un mediu în care mentalul colectiv era încă unul oriental, nu se putea tipări o *Biblie* care urma textul *Vulgatei* occidentale. În alt mod decât în cazul spătarului Milescu, autorul unei asemenea realizări nu rămânea în conștiința posterității. Este acum de datoria acesteia să-l așeze pe Petru Pavel Aron între cei care au trudit la traducerea *Bibliei* în limba română. Avem în vedere, în acest sens, sarcina extrem de dificilă pe care și-au asumat-o cercetătorii de la Institutul de Istorie „G. Bariț” din Cluj de a edita pentru prima dată, cu sprijinul Academiei Române, textul tradus de Petru Pavel Aron.

²⁵ Acest lucru nu era însă ușor de realizat, fapt recunoscut de autorul traducerii în cuvântul *Cătră cetitoriu*: „Deci având eu îndeletnicire, m-am îndemnat să mă apuc de atâta lucru”. Că un singur om putea fi copleșit de povara unei întreprinderi de asemenea anvergură o demonstrează timpul cât a durat traducerea textului. Cel mai recent punct de vedere exprimat, referitor la acest aspect, aparține lui I. Chindriș (*stud. cit.*, p.318), care, studiind manuscrisele traducerii lui Micu, susține că traducătorul a început să lucreze după întoarcerea de la Viena, în 1783. Dacă momentul începerii lucrului este sigur, data încheierii traducerii este destul de greu de fixat. Studiind cronologia traducerii textului, I. Chindriș fixează, argumentat, drept dată a încheierii acesteia anul 1791 (așadar, nu 1785/1786, așa cum rezultă din alte surse bibliografice, informație pe care am preluat-o și noi în *Limbajul biblic românesc (1640–1800)*, vol. I, Editura Universității din Suceava, 2001, p. 151).

²⁶ A se vedea, în acest sens, *Anexa 2*.

²⁷ Al. Andriescu, *Biblia de la București (1688) și Biblia de la Blaj (1795)*, în „Dacoromania”, 1988, 7, München, p. 196.

²⁸ Competența acestei comisii este pusă la îndoială de Petru Maior într-o scrisoare trimisă de el către Congregația de Propaganda Fide. Membrii comisiei sunt acuzați că nu știu bine nici limba română, nici greaca și, prin urmare, nu ar putea îndrepta traducerea realizată de un erudit, recunoscut ca atare în epocă, de talia lui Samuil Micu (Vezi I. Chindriș, *stud.cit.*, p. 336).

²⁹ *Ibidem*.

fragmentul citat și acribia traducătorului însuși, de vreme ce comparațiile la care se referă Micu se regăsesc în manuscrisele textului de la 1795, la fel și o parte a notelor³⁰. Textul de la 1795 s-a păstrat, ca și traducerea lui Aron, în două variante manuscrise: o variantă de lucru, „hermeneutică”, alcătuită din 4 manuscrise, și o variantă secundară, reprezentând transcrierea pe curat a celei dintâi, alcătuită tot din 4 manuscrise. Varianta de lucru atestă „munca de laborator a traducătorului. Samuil Micu nu lucrează numai după textul-pilot [*Septuaginta* tipărită la Franeker, în Olanda, la 1709 – n.n.], ci are în față mai multe izvoare, pe care le interpretează și le compară critic prin însemnări, note și variante marginale. Atitudinea ulterioară față de variantele alternative marginale este diferită, unele înlocuind cuvintele sau formulările din text în varianta pentru tipar, și deci ajungând la tipar, altele rămânând simple exerciții ale traducătorului”³¹.

Notele explicative la care recurge traducătorul susțin dorința acestuia, exprimată în cuvântul *Cătră cetitoriu*, ca tălmăcirea sa să fie fidelă versiunii grecești, dar și pe înțelesul cititorilor. Asupra notelor din textul de la Blaj s-a oprit și Al. Andriescu, care le-a împărțit în două categorii: „1) înșirări de sinonime, cu trecerea în subsol a termenului înlocuit (...); 2) (...) precizarea surselor folosite ca mijloc de explicare a variantelor și a opțiunilor, în conformitate cu scopul declarat, «ca într-o toate să fie asemenea și întocma izvodului elinesc»”³². În afara celor două categorii, ar trebui însă aduse în discuție și acele note în care se fac completări ale textului biblic sau se dau explicații suplimentare pentru „mai chiar (clar) înțeles”. Numărul notelor este mai mare în primele cărți ale textului și scade pe parcurs. Faptul își are justificarea lui: termenul (expresia) se explică o dată, chiar dacă apăsarea de mai multe ori pe parcursul textului, dar nu este exclus ca acesta să fie rezultatul presiunii psihice a traducătorului, care, cu trecerea timpului, dorea să ajungă mai repede la capătul unui drum care îi va fi părut în anumite momente extrem de lung și mai ales foarte anevoios; este însă posibil și ca, pe măsură ce înainta în traducerea textului, familiarizându-se din ce în ce mai mult cu stilul și cu limba celui de la 1688, să nu-i mai fi părut neobișnuite unele fapte de limbă prezente acolo. Dacă în *Cartea Facerii* sunt 112 note de subsol, în *Cartea lui Iov* numărul acestora se reduce la 8, adică tot atâtea câte sunt în *Cartea Facerii* pe prima pagină. Raportul este concludent pentru a ilustra cele spuse mai sus³³.

Analiza acestor note pune în evidență câteva aspecte semnificative. În primul rând, Samuil Micu recurge la note pentru că acestea îi permit să respecte tradiția traducerii de texte religioase, adică să nu opereze modificări majore față de originalul folosit, respectându-i astfel sacralitatea. În altă ordine de idei, notele favorizează raportarea traducerii la versiunile consultate, comparația făcându-se cu o singură versiune sau cu mai multe, în paralel. Cel mai frecvent se face trimitere, după cum este și firesc, la textul românesc de la 1688, apoi la textul grecesc, dar se fac raportări și la alte versiuni: în latină, ebraică etc. De multe ori traducătorul a

³⁰ *Ibidem*, p. 318–319.

³¹ Vezi I. Chindriș, *stud. cit.*, p. 318–319.

³² Al. Andriescu, *Locul Bibliei*, p. 35.

³³ Referitor la acest aspect, I. Chindriș se exprimă sugestiv: „Erudiția critică, deși l-a atras, a cedat în fața urgenței resimțite de a umple golul de texte din cultura religioasă a românilor” (*stud. cit.*, p. 338).

intervenit, în note, cu lămuriri pentru o mai bună înțelegere a textului, fără să facă raportări la alte versiuni. În astfel de cazuri, fie se adaugă câte un cuvânt considerat absolut necesar, dar care nu putea fi inclus în textul propriu-zis pentru că s-ar fi încălcat principiul traducerii textelor sacre, fie se dau explicații ample, mai ales atunci când conceptele sunt mai greu de definit sau de înțeles sau când se vorbește despre realități neobișnuite pentru cititorii din spațiul românesc. O realitate neobișnuită despre care se vorbește în prima carte a *Vechiului Testament* (la poziția 19.5), este de exemplu *sodomia*: „Și au chemat afară pre Lot și au zis către dânsul: «Unde sunt bărbații carii au intrat la tine noaptea? Scoate-i la noi ca să ne împreunăm cu ei»” (1). Considerând această realitate împotriva legilor firii cu totul neobișnuită pentru cititorul român, Micu explică în notă, reluând ultima parte a versetului citat: „*Scoate-i la noi ca să ne împreunăm cu ei trupêște, adecă să curvim cu ei*. Sodomênii, împotriva firii, să amesteca bărbat cu bărbat. De acolo acest păcat să chiamă sodomia”.

Aceste note contribuie la „luminarea” înțelesului, altfel greu de decodat, al textului biblic. Din dorința de a face o traducere accesibilă cititorilor, se ajunge însă uneori și la adaosuri ce pot fi considerate azi superflue. Aceste note i-au permis așadar traducătorului să respecte principiul traducerii literale a textelor sacre, principiu invocat de Micu drept cauză a posibilelor pasaje întunecate care ar putea apărea și în textul său.

Calitatea limbii române literare din acest text este un argument incontestabil al valorii noii versiuni a *Bibliei* în spațiul cultural românesc. Despre aceasta vorbește, indirect, și alegerea textului de la Blaj, ca sursă și model pentru ediții ulterioare ale textului sacru, în limba română, din secolul al XIX-lea și chiar al XX-lea.

Chiar de la înființare, în 1812, Societatea Biblică Rusească din Sankt-Petersburg și-a pus problema traducerii și tipăririi *Bibliei* pentru populația nerusă din Basarabia. O secție a acestei societăți a fost înființată la Chișinău de către Gavriil Bănulescu-Bodoni, mitropolitul Basarabiei, de curând anexată la Rusia țaristă. Chiar înainte de înființarea acestei secții românești, lui Gavriil i se ceruse de la Sankt-Petersburg o *Biblie* românească. Răspunzând acestei cereri, mitropolitul Gavriil a trimis cele două traduceri realizate până la acea dată în spațiul românesc, *Biblia de la 1688* și *Biblia de la 1795*, însoțite de o scrisoare prin care recomanda Comitetului Societății Biblice Rusești să folosească textul de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, deoarece „traducerea este făcută de pe edițiile celor 70 de interpretatori de răsărit și este mai clară și în ea se întrebuintează limba cea nouă, mai înțeleasă”³⁴. Astfel, *Biblia de la Sankt-Petersburg* este reeditarea cu foarte puține modificări a traducerii realizate în Ardeal la 1795.

³⁴ Apud Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1992. La recomandarea mitropolitului Gavriil, Comitetul va opta pentru traducerea realizată de Samuil Micu și va încredința corectura noii ediții vicepreședintelui societății, principele Ipsilanti, și consilierului de „colegii”, Matei Crupenschi, cunosător al limbii române. În același timp, președintele Societății Biblice cere sprijin și mitropolitului Gavriil pentru revizia corecturii. După ce acesta parcurge câteva pagini, în care găsește destule erori, îl trimite la Sankt-Petersburg pe arhimandritul Varlaam, egumenul mănăstirii Dobrovăț, care cunoștea bine limbile română și greacă. Împreună cu un psalt, acesta pleacă, în februarie 1817, și începe cercetarea amănunțită a textului propus pentru tipar. În ciuda faptului că arhimandritul Varlaam a întreprins o susținută activitate de

Comparând câteva pagini din textul de la Sankt-Petersburg cu textul de la Blaj am putut constata că deosebirile dintre cele două texte sunt într-adevăr ne semnificative. Textul de la 1819 este deci o reeditare a textului tradus și tipărit la Blaj, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, fapt ce rezultă și din prefața *Bibliei de la 1819*³⁵, unde, după ce se spune că noua ediție s-a realizat „cu blagoslovenia sfântului îndreptorului a toată Rossiei Sinod”, se precizează că tălmăcirea românească de la care s-a plecat „mai întâiu s-au tipărit în Transilvania”³⁶. Din compararea celor câteva versete din *Cartea lui Iov*, se poate vedea natura diferențelor dintre cele două ediții³⁷.

Ediția de la Sankt-Petersburg a fost pusă în vânzare la Chișinău, dar s-a difuzat și în Moldova din dreapta Prutului și în Țara Românească, iar în unele împrejurări s-a distribuit chiar gratuit. Astfel, fiecare preot care se hirotonea primea un exemplar din *Biblie* și unul din *Noul Testament* (tipărit tot la Sankt-Petersburg, în 1817, și tot după textul lui Micu). În acest fel, textele reeditate în Basarabia au cunoscut o largă răspândire și au avut un rol decisiv în unificarea limbii române literare dincolo de granițele statale, care în mod artificial i-au despărțit pe români. Afirmatia noastră are în vedere și aprecierea lui Ștefan Ciobanu, după care acest text a fost multă vreme una dintre cărțile românești, acceptate în bisericile basarabene³⁸. Acceptarea se explică poate și prin scrierea cu caractere chirilice, singura scriere posibilă în Moldova de dincolo de Prut până la 1918 și după 1944.

Faptul că ediția de la Sankt-Petersburg a textului sacru în limba română urma îndeaproape o traducere realizată de un cleric unit dovedește că s-a putut trece atunci fără dificultate peste bariere de natură confesională și că, departe de a rămâne o carte a greco-catolicilor, **traducerea lui Micu s-a constituit într-o reală moștenire culturală pentru toți românii.**

La mijlocul secolului al XIX-lea (1854–1856), într-un moment în care cererea de carte religioasă era tot mai mare, episcopul Filotei al Buzăului, transilvănean la obârșie, a avut inițiativa realizării unei noi ediții a *Bibliei*³⁹ în limba română. El s-a folosit pentru noua ediție tot de traducerea lui Samuil

îndreptare a textului, în părțile trimise spre aprobare, mitropolitul Gavriil a găsit destule nepotriviri cu textul grecesc și cu cel slavon, nepotriviri pe care i le semnalase și Varlaam; în schimb, sublinia mitropolitul, traducerea de la Blaj „este mai apropiată de cea latinească și franțuzească [...], fapt de care eu nu mă îndoiesc, întrucât această *Biblie* este tipărită în Ardeal de către uniți” (*ibidem*, p. 45). Gavriil, care recomandase textul tradus de Micu, nu propune decât să se revadă întregul text și să se corecteze după textul grecesc și după cel slavonesc. O astfel de acțiune cerea însă mult timp, iar Comitetul de la Sankt-Petersburg dorea să finalizeze cât mai repede acțiunea începută.

³⁵ Titlul complet este: *Bibliia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a celei Noii, cu cheltuiiala Rossieneștii Soșietăți a Bibliei. În Sanktpetersburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819 august 15 zile.*

³⁶ Apud Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 45.

³⁷ Vezi, în acest sens, *Anexa 3*.

³⁸ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 46.

³⁹ Titlul complet este: *Biblia sau Testamentul Vechiu și Nou. Acum mai îndreptându-se și curățindu-se de oarecari ziceri neobicinuite într-această țară, s-a retipărit iarăși (sic!) în timpul pe când armile rosești ocupau Prințipatul nostru. Prin binecuvântarea, râvna și toată cheltuiiala iubitorului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D.D. Filoteiu, cavalier al ordinului Sf. Vladimir clasul al treilea. În Tipografia Sfintei Episcopii Buzău, anul 1854, iulie 1. Este anul apariției primului volum; volumele II, III, IV au apărut în 1855, iar ultimul – în 1856.*

Micu⁴⁰, considerând că „dintre *Bibliile* tipărite în limba noastră, mai bine tălmăcită și mai luminat la înțeles este cea de la Blaj [subl.n]; pe aceasta noi am ales-o de a o retipări, însă mai îndreptată și mai curățită de ziceri învechite acum și obicinuie numai la frații noștri ardeleni [subl.n.]”⁴¹. Autorul nu amintește nimic de faptul că textul de la care pleca aparținea unui român unit, ceea ce înseamnă că nu constatasese deosebiri între *Biblia* unită și cea făcută pentru ortodocși. De fapt, este îndeobște recunoscut că lucrările teologice apărute la Blaj în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea „nu se îndepărtau cu nimic de învățătura Bisericii Ortodoxe”⁴². Până la 1865, din diverse considerente, nu pătrunseseră în limba textelor religioase unite nici măcar expresiile *Spiritul Sfânt* și *Doamne, îndură-Te spre noi!*, care ulterior au ajuns adevărate semne distinctive între greco-catolici și ortodocși, aceștia din urmă rămânând la *Sfântul Duh* și *Doamne, miluiește-ne!* Demonstrația o face pr. prof. Spiridon Căndea, care, analizând un număr de 77 de cărți, tipărite la Blaj între 1751–1838, aduce numeroase exemple din 8 cărți liturgice pentru a proba că „blăjenii n-au făcut în intervalul de timp amintit nici un fel de inovație în cărțile lor bisericești și liturgice, că ei au respectat cu sfințenie atât doctrina ortodoxă, cât și limba veche liturgică. Ei au retipărit, în cea mai mare parte, cărțile apărute la București, Iași, Buzău, Râmnic etc.”⁴³.

Între 1838 și 1865 activitatea tipografică de la Blaj a fost întreruptă din motive de ordin politic⁴⁴, iar reluarea acesteia s-a făcut la 1865, în plin apogeu al curentului latinist. Concepția latiniștilor cu privire la transformarea limbii române nu a rămas și nici nu putea rămâne fără ecou în cărțile religioase tipărite la Blaj, Blajul fiind „mica Romă”. Așa se explică pătrunderea în aceste cărți a numeroși termeni de origine latină sau formați pe terenul limbii române de la rădăcini latinești. Acești termeni au înlocuit cuvintele de origine străină, slavă în primul rând, întrebuințate până în acel moment, și abia acum se poate vorbi despre apariția unor deosebiri între textele religioase unite și cele ortodoxe⁴⁵.

⁴⁰ Vezi Anexa 4.

⁴¹ Filotei, *Procurvântare către dreptcredincioșii cititori*, în B 1854–1856, p. 5.

⁴² M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura „Știința”, Chișinău, 1993, p. 311.

⁴³ Spiridon Căndea, *Limba veche liturgică și inovațiile introduse în ea de fosta Biserică unită*, Sibiu, 1954, p. 27.

⁴⁴ La presiunea maghiarilor, Ferdinand al V-lea, împărat al Austriei, rege al Ungariei și principe al Transilvaniei, între 1835–1848, nu a mai permis tipărirea cărților românești, urmărindu-se maghiarizarea bisericilor și a celorlalte instituții publice românești; în contextul Revoluției de la 1848, preocupările oamenilor de cultură din Ardeal se îndreptau în alte direcții decât activitatea tipografică, în general, și tipărirea de carte religioasă, în special.

⁴⁵ Rezultatul acestor substituirii a fost o limbă artificială, așa cum se poate vedea dintr-un fragment din *Liturghierul* tipărit la Blaj în 1870: „Cercetează lumea ta cu misericordie și cu îndurări, trimite peste noi îndurările tale cele copioase... Încă ne rugăm pentru scăparea celor captivați, și pentru frații noștri ce sunt în șerbie, și pentru toți cei ce șerbesc și au șerbit în sunta locuința aceasta să zicem: Doamne, îndură-te spre noi... Încă ne rugăm ca să se păzească sunta locuința aceasta de peste, de foamete, de cutremur, de ezundare”. Cf. „Cercetează lumea ta cu milă și cu îndurări, trimite peste noi milele tale cele bogate... Încă ne rugăm pentru izbăvirea celor robiți, și pentru frații noștri, cari sunt în slujbă: și pentru toți cei ce slujesc, și au slujit în sfânt locașul acesta, să zicem, Doamne miluiește-ne. Încă ne rugăm pentru ca să se păzească sfântul lăcașul acesta de ciumă, de foamete, de cutremur, de potop.” (apud Spiridon Căndea, *op. cit.*, p. 30–31). Aceasta era

Cam în aceeași perioadă în care la Buzău episcopul Filotei, continuatorul lui Chesarie, cel mai strălucit ierarh al acestei eparhii, tipărea numeroase cărți, printre care și *Biblia*, în Transilvania, Andrei Șaguna desfășura o susținută activitate pentru scoaterea românilor ardeleni de sub tutela Mitropoliei din Carloviț și pentru reînființarea vechii mitropolii ortodoxe a românilor transilvăneni, desființată la 1701, după unirea cu Biserica Romei. Împlinirea acestui deziderat se va face în decembrie 1864, iar Andrei Șaguna va fi numit arhiepiscop și mitropolit. În afara acestei preocupări, a fost unul din cărturarii de seamă ai vremii, desfășurând o neobosită activitate pentru ridicarea prin cultură a poporului român. Pe lângă școlile elementare (poporale) confesionale de care s-a îngrijit, a creat și un institut teologic și pedagogic, a tipărit numeroase manuale, a realizat gazeta „Telegraful român” și a contribuit la înființarea, în 1861, a *Asociației transilvane pentru cultura și literatura română (Astra)*, al cărei prim președinte a și fost.

De numele lui Andrei Șaguna se leagă și realizarea, între 1856–1858, a unei noi ediții a *Bibliei* în limba română (cu aproape 100 de ilustrații)⁴⁶, autorul valorificând în această activitate osteneala antecesorilor săi. Chiar dacă numele lui Samuil Micu nu este amintit în prefața textului, aici lăudându-se osârdia traducătorilor *Noului Testament de la Bălgrad* și a acelor care au tradus *Biblia de la 1688*⁴⁷, totuși compararea celor două texte biblice dovedește că textul lui Samuil Micu a fost urmat

perioada când latinismul îl învinsese pe Pumnul la Sibiu, când se impusese în Academia Română cu sistemul ortografic al lui T. Cipariu și cu *Dicționarul* lui A. T. Laurian și I. C. Massim, volumele I și al II-lea cuprinzând cuvintele latinești, iar volumul al III-lea constituindu-l *Glossariu care coprinde vorbele din limba ramana straine prin originea sau forma lor, cumu si cele de origine îndouioasa*.

Asemenea inovații în limbajul religios nu puteau trece neobservate și au fost uneori sancționate destul de dur chiar de blăjeni. Așa se face că în revista „Foaia bisericească” din Blaj au apărut articole în care, pe bună dreptate, se preciza că menirea cărților bisericești nu este aceea de a ține prelegeri filologice. Atitudinea este de înțeles dacă analizăm rezultatul schimbărilor făcute de cei care latinizau așa cum credeau ei că e mai bine.

Deși autorul studiului *Limba veche liturgică și inovațiile introduse în ea de fosta Biserică unită* realizează analiza de pe poziția preotului ortodox, deci mai mult sau mai puțin tendențios, totuși are dreptate atunci când, după ce afirmă că expresiile *Sfântul Spirit* și *Doamne, îndură-Te spre noi!* au fost sistematic utilizate și menținute în cărțile unite, conchide: „Când analizezi aceste lucruri și când meditezi asupra lor, găsești că este de-a dreptul ridicol să învrăjbești un popor, să-l angajezi în nesfârșite lupte confesionale, să-l situezi pe baricade de cumplită adversitate, să-i surpi unitatea sufletească și să-l destrămi mereu pentru singura deosebire că unii se roagă, zicând: *Doamne, îndură-Te spre noi*, iar alții zic *Doamne, miluește-ne*” (Spiridon Căndea, *op. cit.*, p.35).

Scrise în 1954, după ce comunismul desființase confesiunea greco-catolică din România, cuvintele de mai sus ar trebui astăzi cunoscute de toți aceia care, cuprinși de fanatism confesional, nu mai pot înțelege dimensiunile spiritului tolerant.

⁴⁶ Titlul complet este: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii cei Vechi și a cei Noao, după originalul celor șeptezeci și doi de tălcuitori din Alexandria, tipărită în zilele Preaînălțatului nostru împărat Franțisc Iosif I, supt priveghiarea și binecuvântarea preasfințitului domn Andreiu baron de Șaguna, dreptcredinciosul episcop al Bisericii Greco-Răsăritene Ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, comander al Ordinului Leopoldin cesaro-reg. austriac și sfetnic dinlăuntru de stat al Maiestății Sale Chesaro-Regești Apostolice. Sibiiu, cu tiparul și cu chieltuiala tipografiei de la Episcopia dreptcredincioasă Răsăriteană din Ardeal, la anul domnului 1856–1858.*

⁴⁷ În aceeași prefață – *Cunoștințe folositoare despre Sfânta Scriptură*, în B1856–1858, p. XVI –, Andrei Șaguna amintește alte trei ediții mai noi ale textului sacru în limba română: 1. *Biblia* întreagă tipărită prin Societatea Biblică Rusească la Petersburg în a.1819; 2. *Testamentul Nou* tipărit la Smirna în Asia Mică la a.1838; 3. *Biblia* întreagă tipărită în S. Episcopie a Buzăului în a.1854.

îndeaproape, fie direct, fie prin mijlocirea ediției de la 1819⁴⁸. Nu încapă nici o îndoială în legătură cu faptul că Andrei Șaguna nu era străin de existența textului de la 1795. Chiar dacă nu ar fi cunoscut direct acest text, mențiunea din prefața *Bibliei de la Sankt-Petersburg – Dumnezeuasca Scriptură a legii vechi și a celei noi de pe tălmăcirea românească, carea mai întâiu s-au tipărit în Transilvanie* – și cea din *Biblia de la Buzău*, pe care le amintește între cele trei ediții mai noi, l-ar fi determinat să se întrebe, firesc, ce era cu acest text tipărit în Transilvania, unde anume fusese tipărit, deși Filotei precizează că e vorba despre Blaj, și cine realizase traducerea și tipărirea. Cum însă Șaguna lupta pentru reînființarea mitropoliei ortodoxe a românilor transilvăneni, nu avea probabil interes, în aceste condiții, să facă propagandă unui text realizat de către un român unit. Scopul pentru care lupta îi va fi părut suficient ca să scuze trecerea sub tăcere a numelui lui Samuil Micu, în ciuda faptului că traducerea acestuia este urmată îndeaproape.

La începutul secolului al XX-lea, în 1914, se tipărea la București o nouă ediție a *Bibliei*⁴⁹, modelul fiind și de această dată traducerea realizată de Micu la 1795. Punând alături cele două texte⁵⁰, am constatat că în cel de al doilea deceniu al secolului al XX-lea se fac, în general, „îndreptări” neesențiale, care țin de adaptarea limbii textului vechi la normele de bază ale limbii literare din acel moment. Compararea versetelor extrase din cele două texte demonstrează că la reeditarea în 1914 a *Bibliei* s-a înfăptuit o reală adaptare a limbii unui text realizat în zorii modernizării limbii române literare la normele exprimării literare moderne. Prezența unor fenomene arhaice, unele chiar reintroduse în noua ediție (palatalizarea labialei [f], de exemplu, în cuvântul *hiarele*: și de *hiarele* sălbătice nu te vei teme – *Cartea lui Iov*, 5.22; iar *hiarele* țarinii vor avea pace cu tine – *ibidem*, 5.23, într-un text realizat în secolul al XX-lea, față de: și de *fiarăle* sălbatece nu te vei teme, iară *fiarăle* țarinii vor avea pace cu tine – în aceleași locuri în textul lui Micu), nu trebuie totuși să ne mire de vreme ce până astăzi în limbajul bisericesc⁵¹ se păstrează aspecte care au caracterizat etape mai vechi din evoluția limbii române literare. Spre deosebire însă de limbajul literar-artistic, acestea nu sunt folosite de autorii textelor religioase cu scop expresiv-estetic, ci s-au perpetuat în scrierile bisericești, fie pentru că unele texte religioase mai vechi au rămas până târziu în uz (e chiar cazul *Bibliei de la 1819*, păstrată în bisericile basarabene până la primul război mondial), fie pentru că au scăpat editorilor. Nu este exclusă însă nici presiunea sentimentului de respect față de sacralitatea textelor religioase, așa cum s-a întâmplat de la primele lor traduceri, mai întâi, în limbile sacre (greaca, latina, slavona), apoi, și în limbile autohtone.

Astfel trebuie înțeleasă și explicată tendința mai mult sau mai puțin evidentă a autorilor de scrieri religioase de a arhaiza limba în care își redactau

⁴⁸ Vezi Anexa 5.

⁴⁹ Titlul complet este: *Biblia, adică Dumnezeuasca Scriptură a Legii Vechi și a celei Nouă, tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, regele României, în al 49 an de slăvită domnie*, Ediția Sfântului Sinod, București, Tipografia cărților Bisericești, 1914.

⁵⁰ Vezi Anexa 6.

⁵¹ Vezi Gheorghe Chivu, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, Editura Academiei Române, București, 1997 (conferință ținută, la 13 martie 1997, în Aula Academiei Române).

textele. Nici Samuil Micu, despre care Sextil Pușcariu afirma că „are în general limba vechilor noștri scriitori bisericești”⁵², nu face excepție. Este, poate, și motivul pentru care unii cercetători au găsit scăderi temerarei întreprinderi de la sfârșitul secolului al XVIII-lea⁵³, iar cei mai mulți au ignorat-o, neacordându-i locul ce i se cuvine de drept în istoria culturii românești: **a doua traducere integrală a Bibliei în limba română, care a asigurat practic consacrarea Bibliei de la 1688 și a constituit baza pentru edițiile românești ale Bibliei mai mult de un veac.**

Sigle și abrevieri

Al. Andriescu, <i>Locul Bibliei</i>	Andriescu, Alexandru, <i>Locul Bibliei de la București în istoria culturii, literaturii și limbii române</i> , în <i>BIBL. 1688–DOC.</i> , I, p. 7–45.
B1688	<i>Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament</i> (Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
B1795	<i>Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi și ale cei Noao Lêge</i> , Blaj, 1795 (traducerea lui Samuil Micu).
B1819	<i>Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a ceii Noao, cu cheltuiala Rossieneștii Soțietăți a Bibliei. În Sanktpetersburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819 avgust 15 zile.</i>
B1854–1856	<i>Bibliea sau Testamentul Vechiu și Nou. Acum mai îndretându-se și curățindu-se de oarecari ziceri neobicinuite într-această țară, s-a retipărit iarăși (sic!) în timpul pe când armile rosești ocupau Prințipatul nostru. Prin binecuvântarea, râvna și toată cheltuiala iubitorului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D. D. Filoteiu, cavalier al ordinului Sf. Vladimir clasul al treilea. În Tipografia Sfintei Episcopii Buzău, anul 1854, iulie 1.</i>

⁵² Sextil Pușcariu, *Limba română*. Volumul I. *Privire generală*, București, 1940, p.373.

⁵³ Cf. N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1908, p. 213: „...monumentala lucrare, deși de o valoare literară mai mică decât vechea traducere, dar totuși (sic!) în stare și singură să dea un veșnic nume acelui ce a săvârșit-o [subl.n.]”.

- B1856–1858 *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii cei Vechi și a cei Noao, după originalul celor șeztezeci și doi de tălcuitori din Alexandria, tipărită în zilele Preaînălțatului nostru împărat Franțisc Iosif I, supt priveghiarea și binecuvântarea preasfințitului domn Andreiu baron de Șaguna, dreptcredinciosul episcop al Bisericei Greco-Răsăritene Ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, comander al Ordinului Leopoldin cesaro.reg. austriac și sfetnic dinlăuntru de stat al Maiestății Sale Chesaro-Regești Apostolice. Sibiiu, cu tiparul și cu chieltuiala tipografiei de la Episcopia dreptcredincioasă Răsăriteană din Ardeal, la anul domnului 1856–1858.*
- B1914 *Biblia, adică Dumnezeasca Scriptură a legii vechi și a celei nouă, tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, regele României, în al 49 an de slăvită domnie. Ediția Sfântului Sinod, București, Tipografia cărților Bisericești, 1914.*
- B1982 *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a preafericitului părinte Iustin, Patriarhul BOR, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1982.*
- BIBL.1688–DOC., I *Biblia de la București (1688), în seria Monumenta linguae Dacoromanorum, Pars I, Genesis, Iași, 1988 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică).*
- L. Blaga, *Gândirea românească* *Blaga, Lucian, Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea, ediție îngrijită de G. Ivașcu, București, Editura Științifică, 1966.*
- LL „Limbă și literatură”, București, I, 1955 ș.u.
- LR „Limba română”, București, Editura Academiei, 1952 ș.u.
- ms.45 *Manuscrisul românesc 45, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, cuprinzând copia revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu din Vechiul Testament.*
- ms. 4389 *Manuscrisul românesc 4389, Biblioteca Academiei Române, cuprinzând a doua traducere din secolul al XVII-lea a Vechiului Testament în limba română, realizată, probabil, de Daniil Andrean Panoneanu.*
- H. Tiktin, DRG s.v. *Tiktin, H., Rumänisch-Deutsches Wörterbuch, I (A–C), București, 1903, II (D–P), București, 1906, III (P–Z), București, 1912.*

Bibliografie

- Andriescu, Al., *Biblia de la București (1688) și Biblia de la Blaj (1795)*, în „Dacoromania”, 1988, 7, München.
- Cândea, Spiridon, *Limba veche liturgică și inovațiile introduse în ea de fosta Biserică unită*, Sibiu, 1954.
- Cândea, Virgil, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
- Chindriș, Ioan, *Secolele Bibliei de la Blaj*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 2001, p.225–351.
- Chivu, Gheorghe, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, București, Editura Academiei Române, 1997 (conferință ținută, la 13 martie 1997, în Aula Academiei Române).
- Ciobanu, Ștefan, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1992.
- Coteanu, Ion, *Structura și evoluția limbii române (De la origini până la 1860)*, București, Editura Academiei Române, 1981.
- Iacob, Niculina, *Limbajul biblic românesc (1640–1800)*, vol. I–II, Editura Universității din Suceava, 2001.
- Iorga, N., *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*, vol. I, București, 1969.
- Noul Testament sau Împăcarea cu Leagea Noao a lui Isus Hristos Domnului nostru. Izvodit cu mare socotință, den izvodul grecescu și slovenescu pre limba rumânească (...)*, Bălgrad, 1648 (reeditare la Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba-Iuliei, 1988).
- Păcurariu, M., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Chișinău, Editura „Știința”, 1993.
- Pușcariu, Sextil, *Limba română. Volumul I. Privire generală*, București, 1940.
- Școala ardeleană*, vol. al III-lea, ediție critică de Florea Fugariu, studiu introductiv și note finale de Romul Munteanu, București, Editura Albatros, 1970.
- Ursu, N.A., *Noi informații privitoare la manuscrisul autograf și la textul revizuit al Vechiului Testament*, tradus de Nicolae Milescu, în: LR, nr.5/1988; LR, nr. 6/1988; LR, nr.1,2/1989; LR, nr. 5/1989.

Ms. 45

Cap. II

1. Și fu ca dzua aceasta, și veniră îngerii lui Dumnedzău a dvori înaintea Domnului; și diavolul veni în mijlocul lor să stea înaintea Domnului.
2. Și dzise Domnul diavolului: „De unde vii tu?” Și dzise diavolul înaintea Domnului: „Îmblând cel de supt ceriu și călătorind cël preste tot sunt de față”.
3. Dzise Domnul cătră diavolul: „Luat-ai aminte pre robul Mieu Iov, căci nu iaste ca îns dentru cei de pre pământ om [asemenea lui] nerău, adevărat fără prihană, temătoriu de Dumnedzău, ferindu-să de tot răul; și încă să ține de nerăutate, și tu ai dzis bucatele lui în zădar să le pierdzi”.
4. Și răspundzând diavolul dzise Domnului: „Piiale preste piiale! Și toate câte-s la om pentru sufletul lui va plăti.
5. Însă nu, ce trimițând mâna Ta, atinge de oasele lui și de pelițele lui! Au nu în față Te va blagoslovi?”.
6. Și dzise Domnul diavolului: „Iată îl dau ție pre îns, numai sufletul lui cruță”.
7. Și ieși diavolul de cătră fața Domnului și lovi pre Iov cu rană rea, de la picioare până la cap.
8. Și luo șie strachină pentru ca să rază puroile, și el ședea pre gunoiu, afară den cetate.
9. [Și trecând vrême multă], dzise lui muiarea lui: „Până când vei îngădui dzicând: «Iată, aștept vrême încă puțină, așteptând nădêjdea mântuirii mêle?» Căci iată, s-au stinsu pomana ta de pre pământ, feți și fête, a pântecelui mieu chinuri și durori, pre carii în zădar am ostenit cu trude. Și tu sângur, întru putrejune a viermilor ședzi, mâind descoperit. Și eu rătăcită și slujnică, den loc în loc împregiurând și den casă în casă așteptând soarele când va apune pentru ca să mă odihnesc de ostenêțele mêle și de durorile carele astădzi pre mine mă țin. Ce dzi ceva cu cuvânt cătră Domnul și te săvârșaste!”
10. Și el cătând dzise ei: „Pentru căci ca una de cële fără minte muieri ai grăit? Dă am priimit cële bune dentru mâna Domnului, cële rële să nu sufirim?” Întru toate acêstea ce i s-au întâmplat lui, nimic n-au greșit Iov cu budzele înaintea lui Dumnedzău.

B1688

Cap. II

1. Și fu ca ziua aceasta, și veniră îngerii lui Dumnezău a sta înaintea Domnului; și diavolul veni în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și zise Domnul diavolului: „De unde vii tu?” Atuncea zise diavolul înaintea Domnului: „Îmblând preste cel de supt ceriu și călătorind cel preste tot, sunt de față”.
3. Zise Domnul cătră diavolul: „Luat-ai aminte pre robul Mieu Iov, căci nu iaste ca dânsul den cei de pre pământ, om asemenea lui, fără răutate, adevărat, fără de prihană, temătoriu de Dumnezău, ferindu-se de tot răul. Și încă să ține de nerăutate, și tu ai zis averile lui în zadar să le pierzi”.
4. Și răspunzând diavolul, zise Domnului: „Piale preste piale! Și toate câte-s la om va da pentru sufletul său.
5. Însă nu, ce trimițând mâna Ta, atinge de oasele și de trupul lui! Au nu în față Te va blagoslovi?”.
6. Și zise Domnul diavolului: „Iată, dau ție pre dânsul, numai sufletul lui păzêște”.
7. Și ieși diavolul de la fața Domnului și lovi pre Iov cu rană rea de la picioare până la cap.
8. Și-ș luo lui un hârb pentru ca să rază puroile, și el șădea pre gunoiu, afară den cetate.
9. Și trecând vrême multă, zise lui muiarea lui: „Până când vei îngădui zicând: «Iată, aștept încă vrême puțină, așteptând nădêjdea mântuirii mêle?» Căci iată, s-au stins pomana ta de pre pământ, feți și fête, ale pântecelui mieu chinuri și durori, pre carii în zadar am ostenit cu trude. Și tu singur în putreziciunea viermilor șăzi, mâind descoperit. Și eu – rătăcită și slujnică, den loc în loc împrejurând și den casă în casă, așteptând soarele când va apune, pentru ca să mă odihnesc de ostenêțele mêle și de durorile carele pre mine acum mă țin. Ce zi ceva cuvânt cătră Domnul și mori!”
10. Și el căutând zise ei: „Pentru căci ca una den cële fără de minte muieri ai grăit? De am priimit cële bune den mâna Domnului, cële rële să nu le sufirim?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, nemica n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezău.

B1688

Cap. II

1. Și fu ca ziua aceasta, și veniră îngerii lui Dumnezeu a sta înaintea Domnului; și diavolul veni în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și zise Domnul diavolului: „De unde vii tu?” Atuncea zise diavolul înaintea Domnului: „Îmblând preste cel de supt ceriu și călătorind cel preste tot, sunt de față”.
3. Zise Domnul către diavolul: „Luat-ai aminte pre robul Mieui Iov, căci nu iaste ca dânsul den cei de pre pământ, om asemenea lui, fără răutate, adevărat, fără de prihană, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-se de tot răul. Și încă să ține de nerăutate, și tu ai zis averile lui în zadar să le pierzi”.
4. Și răspunzând diavolul, zise Domnului: „Piale preste piale! Și toate câte-s la om va da pentru sufletul său.
5. Însă nu, ce trimițând mâna Ta, atinge de oasele și de trupul lui! Au nu în față Te va blagoslovi?”.
6. Și zise Domnul diavolului: „Iată, dau ție pre dânsul, numai sufletul lui păzește”.
7. Și ieși diavolul de la fața Domnului și lovi pre Iov cu rană rea de la picioare până la cap.
8. Și-ș luă lui un hârb pentru ca să rază puroile, și el șădea pre gunoiu, afară den cetate.
9. Și trecând vrême multă, zise lui muiarea lui: „Până când vei îngădui zicând: «Iată, aștept încă vrême puțină, așteptând nădêjdea mântuirii mêle?» Căci iată, s-au stins pomana ta de pre pământ, feți și fête, ale pântecelui mieui chinuri și durori, pre carii în zadar am ostenit cu trude. Și tu singur în putreziciunea viermilor șăzi, mâind descoperit. Și eu – rătăcită și slujnică, den loc în loc împejurând și den casă în casă, așteptând soarele când va apune, pentru ca să mă odihnesc de ostenêțele mêle și de durorile carele pre mine acum mă ținu. Ce zi ceva cuvânt către Domnul și mori!”
10. Și el căutând zise ei: „Pentru căci ca una den cêle fără de minte muieri ai grăit? De am priimit cêle bune den mâna Domnului, cêle rêle să nu le sufirim?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, nemica n-au greșit Iov cu buzele naintea lui Dumnezeu.

B1795

Cap. II

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cêle de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Mieui Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să ține de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vrême multă, zise lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mêle?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fêtele tale, durerile și chinurile pântecelui mieui, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoie. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêțele și de trudele și de durerile mêle, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa, au zis: „Pentru ce ca o muiare din cêle fără de minte ai grăit? De am luat cêle bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cêle rêle?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.

2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zisă diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.

3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Mieui Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să ține de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.

4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.

5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.

6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.

7. Și au ieșit diavolul de la față Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.

8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.

9. Și trecând vrême multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mele?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui mieu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință. Ca vai de ei au pierit, și tu însuți în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêțele și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”

10. Iară el căutând la dânsa, au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.

2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atuncea zisă diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.

3. Și au zis Domnul către diavol: „luat-ai aminte pre robul Mieui Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul și încă să ține de nerăutate. Iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.

4. Și răspunzind diavolul au zis către Domnul: „Piale pentru piale, și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.

5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.

6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție: numai de sufletul lui să te ferești”.

7. Și au ieșit diavolul de la față Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea, de la picioare până la cap.

8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu afară de cetate.

9. Și trecând vrême multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mele?»; că iată au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui mieu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință; ca vai de ei au pierit. Și tu însuți în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh; și eu rătăcesc ca o slujnică umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêțele și de trudele și de durerile mele care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori”.

10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

B1795

Cap. II

1. Și au fost într-o zi, și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Mieui Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să țină de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiiale pentru piiiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasele și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vreme multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vreme, așteptând nădejdea mântuirii mele?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rățăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenelile și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acestea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

B (1854–1856)

Cap. II

1. Într-o zi, când au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, a venit și diavolul în mijlocul lor, ca să stea înaintea Domnului.
2. Și a zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atuncea zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt cer și încungiurând tot pământul, am venit”.
3. Și a zis Domnul către diavolul: „Luat-ai aminte de robul Mieui Iov, că nu este ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temător de Dumnezeu, ferindu-se de tot răul. Și încă să țină de nerăutate, iar tu ai zis numai ca să pierzi averile lui în zădar”.
4. Și răspunzând diavolul a zis către Domnul: „Piele pentru piele! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dar nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasele și de carnea lui, și nu Te va binecuvânta”.
6. Și a zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și a ieșit diavolul de la fața Domnului și a lovit pre Iov cu bube rele, de la picioare până la cap.
8. Și a luat Iov un hârb de și-a ras puroile sale și a șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vreme multă, zis-au către Iov femeia lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vreme nădejdea mântuirii mele?» Și iată a pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putreziciunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rățăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenelele, de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iar el căutând la dânsa a zis: „Pentru ce ca o femeie din cele fără de minte ai grăit? Dacă am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acestea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele sale înaintea lui Dumnezeu.

Cap. II

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Mieu Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să țină de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vrême multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mele?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui mieu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêțele și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

Cap. II

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încungiurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Mieu Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-se de tot răul. Și încă se ține de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zadar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras punoile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vrême multă, zis-au lui muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mele?» Că iată au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevoință. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêțele și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Meu Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să țină de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vreme multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vreme, așteptând nădejdea mântuirii mele?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevointă. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostențele și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acestea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

1. Și a fost într-o zi, venind îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, venit-a și diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavolul: „De unde vii tu?” Atuncea zise diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt cer și înconjurând pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavolul: „Luat-ai aminte spre robul Meu Iov, că nu este ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temător de dumnezeu, ferindu-se de tot răul, și încă stăruiește în cuvioșie, iar tu ai zis să pierzi în zadar averile lui”.
4. Și răspunzând diavolul, a zis către Domnul: „Piele pentru piele! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dar nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasele și de carnea lui, și nici în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și a ieșit diavolul de la fața Domnului și a lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și a luat Iov un hârb de și-a ras puroile sale și a șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vreme multă, zis-a către Iov femeia lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vreme nădejdea mântuirii mele?» Că iată a pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fetele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zadar m-am ostenit cu nevointă. Ca vai de ei au pierit și tu însuși în putreziciunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenețele, de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iar el căutând la dânsa a zis: „Pentru ce ca o femeie fără de minte ai grăit? Dacă am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rele?” Întru toate acestea ce s-au întâmplat lui, n-a greșit Iov cu buzele sale înaintea lui Dumnezeu.

1. Și au fost într-o zi și au venit îngerii lui Dumnezeu să stea înaintea Domnului, și au venit diavolul în mijlocul lor ca să stea înaintea Domnului.
2. Și au zis Domnul către diavol: „De unde vii tu?” Atunci zisă diavolul înaintea Domnului: „Străbătând cele de supt ceriu și încunjurând tot pământul, am venit”.
3. Și au zis Domnul către diavol: „Luat-ai aminte pre robul Meu Iov, că nu iaste ca dânsul din cei de pre pământ, om fără de prihană, drept, adevărat, nevinovat, temătoriu de Dumnezeu, ferindu-să de tot răul. Și încă să țină de nerăutate, iară tu ai zis să pierz averile lui în zădar”.
4. Și răspunzind diavolul, au zis către Domnul: „Piiale pentru piiale! Și toate câte are omul le va da pentru sufletul său.
5. Dară nu așa, ci trimite mâna Ta și Te atinge de oasăle și carnea lui, de nu numai în față Te va binecuvânta”.
6. Și au zis Domnul diavolului: „Iată ți-l dau ție, numai de sufletul lui să te ferești”.
7. Și au ieșit diavolul de la fața Domnului și au lovit pre Iov cu bubă rea de la picioare până la cap.
8. Și au luat Iov un hârb de și-au ras puroile sale și au șezut în gunoiu, afară de cetate.
9. Și trecând vrême multă, zis-au lui Iov muiarea lui: „Până când vei răbda, zicând: «Iată voi aștepta încă puțină vrême, așteptând nădêjdea mântuirii mele?» Că iată, au pierit pomenirea ta de pre pământ, feciorii tăi și fêtele tale, durerile și chinurile pântecelui meu, cu carii în zădar m-am ostenit cu nevointă. Ca vai de ei au pierit, și tu însuși în putregiunea viermilor șezi, mâind afară supt văzduh. Și eu rătăcesc ca o slujnică, umblând din loc în loc și din casă în casă, așteptând până va apune soarele, ca să mă odihnesc de ostenêtele și de trudele și de durerile mele, care acum mă cuprind. Ci zi vreun cuvânt către Domnul și mori!”
10. Iară el căutând la dânsa au zis: „Pentru ce ca o muiare din cele fără de minte ai grăit? De am luat cele bune din mâna Domnului, să nu răbdăm și cele rêle?” Întru toate acêstea ce s-au întâmplat lui, n-au greșit Iov cu buzele înaintea lui Dumnezeu.

1. Și iarăși au venit într-o zi îngerii lui Dumnezeu să se înfățișeze înaintea Domnului și Satan a venit și el printre ei să se înfățișeze înaintea Domnului.
2. Și Domnul a zis către Satan: „De unde vii?” Iar Satan a răspuns domnului și a zis: „Am dat târcoale pe pământ și m-am plimbat în sus și în jos”.
3. Și Domnul a zis către Satan: „Ai luat tu seama la robul Meu Iov? Că nu este nici unul ca el pe pământ, fără prihană, și drept și temător de Dumnezeu și care să se ferească de ce este rău. El se ține cu putere în statornicia lui și tu M-ai întărâtat pe nedrept împotriva lui ca să-l pedepsesc”.
4. Dar Satan a răspuns Domnului și a zis: „Cojoc pentru kojoc! Că tot ce are omul dă pentru viața lui.
5. Dar ia întinde-Ți mâna și atinge-Te de osul și de carnea lui! Să vedem dacă nu Te va blestema în față!”
6. Și Domnul a zis către Satan: „Îl dau în puterea ta! Numai nu te atinge de viața lui”.
7. Atunci Satan a plecat dinaintea Domnului și a lovit pe Iov cu lepră, din tălpile picioarelor până în creștetul capului.
8. Și a luat Iov un ciob ca să se scarpine și ședea pe gunoi, afară din oraș.
9. Atunci nevasta lui a zis către el: „Te ții mereu în statornicia ta? Blesteamă pe Dumnezeu și mori!”
10. Dar Iov i-a răspuns: „Vorbești cum ar vorbi una din femeile nebune! Ce? Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu vom primi oare și cele rêle?” Și în toate acestea, n-a păcătuit de loc cu buzele sale.

CONFERINȚELE ACADEMIEI ROMÂNE

În ciclul **LIMBA ROMÂNĂ ȘI RELAȚIILE EI CU ISTORIA
ȘI CULTURA ROMÂNILOR** au apărut:

- MIOARA AVRAM, *Anglicisme în limba română actuală*, 1997, 32 p.
- GHEORGHE CHIVU, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, 1997, 24 p.
- MARIUS SALA, *Limba română, limbă romanică*, 1997, 18 p.
- MIRCEA FLONTA, *Traducere și comunicare interculturală. Cărări înguste și dileme ale traducerii filosofice*, 1997, 14 p.
- CRÎȘU DASCĂLU, *Mutații paradigmatică în evoluția limbajului poetic românesc*, 1998, 14 p.
- SANDA REINHEIMER RÎPEANU, *Lexicul limbii române actuale în perspectivă romanică*, 1998, 20 p.
- MARIANA NEȚ, *Cărțile de bucate românești. Un studiu de mentalități*, 1998, 14 p.
- RĂZVAN THEODORESCU, *Vizualitate și limbaj în vechea civilizație a românilor*, 1998, 26 p.
- IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU, *Terminologia și problemele ei actuale*, 1999, 28 p.
- IVAN EVSEEV, *Componenta mitologică a vocabularului românesc*, 1999, 22 p.
- VALERIA GUȚU ROMALO, *Obiectiv și subiectiv în evoluția limbii române*, 1999, 16 p.
- DOMNIȚA TOMESCU, *Influența italiană asupra antroponimiei românești medievale*, 1999, 20 p.
- BERNARD BOYER, *Un ambassadeur devant la langue roumaine*, 2000, 14 p.
- LILIANE TASMOWSKI-DE RYCK, *Trăsături neașteptate ale limbii române*, 2000, 16 p.
- LIVIU ONU, *Terminologia creștină și istoria limbii române*, 2000, 20 p.
- VICTOR VASCENCO, *Împrumutul lingvistic radial*, 2000, 36 p.
- G. MIHĂILĂ, *Unitatea și specificul limbii române în concepția lui R. A. Budagov*, 2000, 32 p.
- IONEL FUNERIU, *Mihai Eminescu: „Lecturi infidele”*, 2001, 16 p.
- ȘERBAN PAPACOSTEA, *Limbă și identitate etnică în evul mediu românesc*, 2001, 20 p.
- NICOLAE SARAMANDU, *„Torna, torna, fratre” și romanitatea răsăriteană în secolul al VI-lea*, 2001, 22 p.
- GHEORGHE CHIVU, *Avea româna literară veche variante stilistice?*, 2001, 26 p.
- I. FISCHER, *Romanitatea românească*, 2002, 20 p.
- GHEORGHE C. MOLDOVEANU, *Bucovina: onomastică și istorie*, 2002, 24 p.
- MAGDALENA VULPE, *Pagini din corespondența Vasile Pârvan–Sextil Pușcariu*, 2002, 16 p.
- ECATERINA MIHĂILĂ, *Modalități de edificare textuală în poezia românească neomodernă*, 2002, 28 p.
- LAURENȚIA DASCĂLU JINGA, *Specificul limbii române reflectat în intonația vorbirii*, 2002, 26 p.
- ALEXANDRU MAREȘ, *Un manuscris românesc necunoscut din secolul al XVI-lea*, 2003, 34 p.